

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • ŠT. 33. • 19. AVGUSTA 1955 • LETO XIV • CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL. ZDRUŽITE SE!

Nekaj besed o položaju in razvoju našega obrtništva

ZAKAJ NAZADUJEMO?

V zadnjih štirih letih smo izgubili 1255 obrtnih delavnic, na novo smo jih pa pridobili le 18 — Ljudski odbori premalo skrbijo za razvoj obrti, predvsem za razvoj uslužnostne obrti

Obrtnih delavnic je premalo. Premalo je predvsem uslužnostnih obrtnih delavnic. To bridko resnico občuti vsakdo takrat, kadar je treba popraviti obleko, čevlje, pohištvo, preurediti stanovanje, popraviti uro itd. Na uslužnostne storitve je treba čakati po več tednov in še zadovoljen je vsakdo, če obrtnik obljubi, da bo stvar gotova vsaj v treh tednih ali mesecu dni.

Na popravila čakamo, stroški pa rastejo

Zavoljo takih nevednosti marsikdo odlašaja s popravilom, pogosto tako dolgo, da je že prepozno — in stroški rastejo za nove čevlje, obleko, pohištvo. Seveda je po vsej očitnosti o prebiranju obrtnih delavnic, o prebiranju tistih, kjer delajo ceneje. Povsod so preobloženi z delom, povsod so enake, visoke cene. V obrtništvu ni zdrave konkurence, pač pa je vsaka panoga tako rekoč v monopolnem položaju. Potrošnik pa je prepuščen volji obrtnika, tako glede popravila kakor tudi glede cene. Vse to seveda vpliva na našo življenjsko raven in, razen drugih stvari, poviša navzdol.

Monopolni položaj obrtništva, predvsem uslužnostnega, občutimo pri nas v Sloveniji najbrže bolj kot drugod. S prehodom na nov gospodarski sistem (1951. in 1952. leta) je začelo zasebno obrtništvo v jugoslovanskem merilu hitro naraščati, tako glede števila delavcev (porast za 22,9 % v času od 1951. do 1954. leta), kakor tudi glede števila zaposlenih (porast za 20,8 % v istem času). Delavnice družbenega sektorja obrti je bilo v tem času vsako leto nekaj manj, istočasno pa je naraščalo število zaposlenih. Vse to seveda ne pomeni splošno slabljenje družbenega sektorja obrti, temveč celo njegovo krepitev, ker so se koncentrirala osnovna sredstva in strokovni delavci. Vendar ta koncentracija, kot ekonomski činitelj, ni uspela rešiti problema dela pod enakimi pogoji v korist družbenega sektorja obrti iz razloga, ki ga bomo drugič obravnavali. Problem dela pod enakimi pogoji je ostal in je še nadalje odprt.

Pri nas v Sloveniji je bil razvoj drugačen. S prehodom na nov gospodarski sistem je stalno padlo število zasebnih obrtnih delavnic in število zaposlenih v zasebni obrti. Leta 1952 je bilo pri nas v Sloveniji 14.656 zasebnih obrtnih delavnic. Leto pozneje 13.697, 1952 leta 13.473 in lani je bilo 13.401 zasebnih obrtnih delavnic. Leta 1951 smo imeli pri nas 2352 družbenih obrtnih delavnic, leta 1953 — 2356 in lani smo imeli 2370 družbenih obrtnih delavnic. Torej v štirih letih smo pridobili le 18 družbenih obrtnih obratov več.

Število zaposlenih pa se je gibalo takole. V zasebni obrti je bilo zaposlenih leta 1951 — 21.562 delavcev, lani pa 19.317 delavcev. V družbenem sektorju obrti pa je število delavcev naraslo od 35.338 v letu 1951 na 39.874 v letu 1954.

Obrtni obrati preraščajo v velike delavnice s serijsko proizvodnjo

Cepprav je, od leta 1951 do lani, v družbenem sektorju obrti naraslo število delavcev za 7881 in je v obrtništvu sploh zaposlenih 4424 delavcev več kot pred vojno (leta 1939 je delalo v obrti 35.450 delavcev), smo vendar glede uslužnostnih storitev na slabšem kot pred vojno. Upoštevati moramo namreč, da je bilo pred vojno na področju Slovenije brez Slovenskega Primorja 20.372 obrtnih delavnic. Sedaj pa jih je vključeno s Slovenskim Primorjem le 15.771. Položaj se tudi po letu 1951 ni spremenil, čeprav je, kot rečeno, v družbenem sektorju obrti zaposlenih nad 7000 delavcev več. Prav tako dolgo ali pa še dalj moramo čakati na uslugo. Vzroki? Nikjer pri nas pa tudi v Sloveniji ni prav nič redke pojave, da mali družbeni obrtni obrati postopoma preraščajo v velike delavnice s serijsko proiz-

vodnjo. V družbenem sektorju obrtništva je namreč precejšnja težnja, da bi čimprej razširili svoj obrat, se začeli ukvarjati s »čisto« proizvodnjo, ob tem pa hote ali ne hote zapostavljajo uslužnostna dela. Takšen razvoj obrti je tudi bolj po volji ljudskim odborom, ker si obetajo od »čiste« proizvodnje več koristi kot pa od obrtnih obratov z uslužnostnim delom. Zato tudi po večini bolj podpirajo to smer obrti na škodo uslužnostnega dela seveda in življenjske ravni delovnih ljudi.

V zadnjih štirih letih smo pri nas v Sloveniji izgubili 1255 zasebnih obrtnih delavnic in pridobili, kot rečeno, 18 delavnic družbenega sektorja obrti. Čeprav je naraslo število zaposlenih v obrti za nad 7000, zaradi prej omenjenih vzrokov uslužnostno delo nazaduje. Ker je mreža obrtnih delavnic vse redkejša, so obstoječe delavnice preobložene z delom in potrošniki čakajo. Pogledimo samo, kako je z zmogljivostjo nekaterih obrtnih panog, oziroma kako je razširjena mreža obrtnih delavnic. To lahko razberemo iz lani zbranih podatkov o razvoju obrti v mestih in nekaterih industrijskih središčih.

V Celju na zaposlenega inštalaterja povprečno 37.677 prebivalcev

V Mariboru je bilo ob popisu pet gradbeno inštalacijskih delavnic. Na delavnico je odpadlo povprečno 15.424 ali na zaposlenega inštalaterja 1329 prebivalcev. Mizarskih delavnic so imeli 55. Na eno je prišlo povprečno 1402 in na zaposlenega mizarja 339 prebivalcev. Krojaških delavnic so imeli 118. Na eno je prišlo povprečno 653 in na krojača 285 prebivalcev. Šiviljskih delavnic so imeli 48, na eno je prišlo povprečno 1606 in na šiviljo 748 prebivalcev.

V Celju (mesto in okolica) so imeli dve gradbeno inštalaterski delavnici. Na delavnico je odpadlo povprečno 75.354, na inštalaterja pa 37.677 prebivalcev. Mizarskih delavnic so imeli 132. Na delavnico je prišlo povprečno

1141 in na mizarja 390 prebivalcev. Krojaških delavnic so imeli 173, na delavnico je odpadlo povprečno 871 in na enega krojača 635 prebivalcev. Šiviljskih delavnic so imeli 70, na delavnico je odpadlo povprečno 2152 in na šiviljo 1457 naročnic. Čevljarskih delavnic so imeli 186, na delavnico je odpadlo povprečno 810 in na enega čevljarja povprečno 588 prebivalcev.

V Trbovljah so imeli eno gradbeno inštalatersko delavnico. Nanjo je prišlo povprečno 49.334 in na inštalaterja 16.444 prebivalcev. Mizarskih delavnic so imeli 31, na eno je prišlo povprečno 1591 in na zaposlenega mizarja 254 prebivalcev, šiviljskih delavnic so imeli 10, na eno je prišlo povprečno 4933 in na šiviljo 1761 naročnic.

V Ljubljani je bilo 14 gradbeno inštalaterskih delavnic, na eno je prišlo povprečno 9872 in na inštalaterja 1031 prebivalcev. Mizarskih delavnic je bilo 181, na eno je odpadlo povprečno 763 in na mizarja 161 prebivalcev. Krojaških delavnic je bilo 182, na eno je odpadlo povprečno 759 in na krojača 153 prebivalcev. Šiviljskih delavnic je bilo 92, na eno je odpadlo povprečno 1502 in na šiviljo 513 prebivalcev. Čevljarskih delavnic je bilo 155, na delavnico je odpadlo povprečno 891 in na zaposlenega čevljarja 272 prebivalcev.

Podoben je položaj tudi v drugih panogah obrti, posebno tam, kjer zaradi značaja dela lahko obrtne delavnice prerastejo v večja podjetja ali celo male tovarne. Da se bomo prav razumeli. Nikdo nima nič proti temu, če se obrtniške delavnice začno ukvarjati s »čisto« proizvodnjo in če preraščajo v močne gospodarske organizacije s serijskim delom. To je naraven razvoj, ki lahko gospodarstvu le koristi. Tudi ne trdimo, naj bi se zasebna obrtniška dejavnost hitreje razvijala od družbenega obrtniškega sektorja. Toda ne moremo in ne smemo mimo tega, da se mreža obrtnih delavnic čedalje bolj redi, istočasno pa se ne širi mreža delavnic družbenega sektorja, predvsem za uslužnostna dela. Ne smemo

namreč prezreti tega, da redčenje mreže obrtnih delavnic avtomatično pomeni monopolni položaj preostalih obrtnikov, ki to izkoriščajo v svoj prid in seveda na škodo življenjske ravni delavcev. Številke o izgubljenih zasebnih obrtnih obratih in pridobljenih družbenih obrtnih obratih v zadnjih štirih letih same najbolj prepričljivo govorijo, da vsega tega niso dovolj upoštevali ljudski odbori in drugi gospodarski organi pri kakršnih koli odločitvah. (Nadaljevanje na 4. strani)

Rojaki iz Francije so prišli. — Koliko veselih snidenj in toplih pozdravov!

OB ROBU PRITOŽB NA RAČUN POSLOVANJA NAŠIH TRGOVIN

KJE STE potrošniki in potrošniški sveti

Ni davno tega, ko sem na nekem sindikalnem zborovanju imel priliko slišati številne ogorčene pritožbe na račun poslovanja trgovin. Govorniki so predvsem obsojali način trgovanja s sadjem in zelenjavo. Vedeli so povedati, da odkupujejo zadrage na koprskem področju posamezne sadeže in zelenjavo po 5, 10 in 15 dinarjev za kilogram, v njihovem industrijskem naselju pa je napredaj po 50, 60 in še več dinarjev za kilogram. Iz tega se da povzeti, da se v trgovini podraži sadje v nekaterih primerih skoraj za desetkrat. Očitno si torej preprodajalci sadja in zelenjave prilastajo neverjetno velike dobičke. Tak način trgovanja je kajpak silno škodljiv, ker gospodarsko tepe posameznega potrošnika in gospodarstvo kot celoto. Predvsem trgovina v naših razmerah sploh ne bi smela hlastati za dobički; njeno poslanstvo bi moralo biti v tem, da po najhitrejši in najcenejši poti posreduje, da pride blago od proizvajalcev do potrošnikov.

V primerih, o katerih je bilo govora na omenjenem sindikalnem zborovanju, si seveda ljudje,

ki vodijo trgovanje, prizadevajo napraviti čim več dobička. Pri tem kajpada pozabljajo, da na ta način dobesečno gulijo delovne ljudi in da s tako visokimi cenami ustvarjajo lažno in silno nepovoljno sorazmerje med ponudbo in povpraševanjem na trgu. Ljudje zaradi visokih cen ne morejo kupovati sadja in številne družine z otroci, zlasti v industrijskih naseljih, dobesečno ostajajo brez njega, kmetovalci v oddaljenih področjih pa ne morejo prodajati svojega pridelka, ki čisto brez haska propada.

Delovne ljudi tako početje neverjetno jezi in povsem upravičeno so ogorčeni nad njim. Negodovanje pa seveda samo po sebi ne zadostuje, ker zlasti v ničemur ne spremeni dejanskega stanja. Omenjene pojave je treba preprečiti.

Nastane vprašanje: kdo in kako naj to prepreči? Tudi o tem je bilo govora na omenjenem sindikalnem zborovanju. Nekateri so grajali tržno inšpekcijo, drugi spet vodstva trgovin, nekateri so celo vedeli povedati, da so prišle pobude, naj se zasluži pri sadju iz gospodarskega apa-

rata pri okrajnem ljudskem odboru, ker ti dobički ostanejo doma. Vsekakor so vsi omenjeni na svoj način krivi za nepravilno trgovanje in graja na njihov račun ni neumestna. Toda res pa je tudi nekaj. Tržna inšpekcija ne zmore vsega, zlasti kadar je veliko nepravilnosti. Dalje, blagovni promet sam po sebi poraja v ljudeh, ki delajo v trgovini, silno močne težnje za dobički, ker se zdi, da bi trgovali negospodarsko, če ne bi izkoristili vseh možnosti prodaje. V tem pogledu je tudi samoupravljanje v trgovini ničeno, če te organe vodijo ljudje, zaposleni v trgovini. Oni so le posrednik med dvema gospodarsko zainteresiranimi stranema: med proizvajalci in potrošniki. In prav potrošniki so najbolj zainteresirani, da trgovina tako tudi posluje, kot izključen posrednik, ne pa kot činitelj, ki izkorišča za potrošnike neugodne razmere na trgu ali pa take razmere celo ustvarja in kuje iz tega dobičke.

Zato so tudi osrednji činitelj, ki more napraviti v trgovini red, prav potrošniki sami. Oni so edini zainteresirani, da se v blagovnem prometu ne dela nobenih dobičkov. Ob teh ugotovitvah se potem človek takoj vpraša: kako potrošniki vplivajo na trgovanje? O tem, kot izgleda, nekatera sindikalna vodstva premalo razmišljajo, čeprav je to bistvo stvari. Iz izkušenj potrošniških svetov v nekaterih industrijskih krajih je razvidno, da se sveti za poslovanje trgovine premalo zanimajo. Nastane vprašanje: ali so delovni ljudje nezainteresirani nad poslovanjem, ali pa ni organizem potrošniških svetov najbolj posrečen.

Prvo vprašanje ne pride v poštev. Delovni ljudje se nepreklicano temeljito zanimajo za trgovanje. Zatorej je iskati vzroke za manj uspešno delo potrošniških svetov v organizaciji slednjih. Predvsem manjka gospodarske vzpodbude za pravilno delo teh svetov. Morda bi kazalo oživiti nekatere elemente nekdanjih konzumnih zadrug; predvsem gre za to, da bi z dobički trgovine razpolagali potrošniki sami. V tem primeru bi potem potrošniki bodisi kupovali drago in si ob koncu leta razdelili dobiček, ali pa bi kupovali poceni. Tak način upravljanja bi imel celo vrsto dobrih strani: ljudje bi se zbirali okrog trgovin, ki dobro poslujejo, trgovanje bi postalo kulturnejše in odpadlo bi neupravičeno ustvarjanje dobičkov v trgovini. Seveda bi to prišlo v poštev predvsem za špecerijske trgovine z živili, medtem ko bi pri specializiranih trgovinah morali najti malo drugačno modifikacijo te oblike upravljanja. Toda, to je že stvar praktičnih razgovorov. Bistvo stvari je v tem: trgovino morajo upravljati potrošniki in potrošniki morajo biti direktno, ne samo simbolično, ekonomsko zainteresirani na upravljanju. To je edino in najuspešnejše sredstvo v boju za preprečitev oživljanja izkoriščevalskih teženj v naši nadrobni prodaji. In tega sredstva se moramo čimprej poslužiti, ker bomo z njim tudi izpopolnili sistem družbenega upravljanja v gospodarstvu.

Poslanstvo trgovine bi moralo biti v tem, da po najhitrejši in najcenejši poti posreduje blago od prodajalca do potrošnika. (Motiv z ljubljanskega trga)

ZELEZARJI IZ ŠTOR DOPUSTUJEJO NA RABU IN SVETINI

Res samo podpora?

Pri nas v Železarni Štore želimo članom kolektiva omogočiti cenen in udoben letni dopust. Početniški dom na Svetini smo že prej imeli. Vodstvo podjetja pa je lani na pobudo sindikata kupilo še vilo »Dragica« na Rabu. Ker v tem poslopiju za sedaj ni potrebnih prostorov za kuhinjo in jedilnico (denarja ni za prežidavo in ureditev), je vodstvo železarne najelo za dopustovanje še sedesno vilo »Marjana«. V obeh vilah je 34 ležišč. Početniški dom v glavnem krije svoje izdatke z dohodki. Celodnevna oskrba za odraslega v domu na Rabu znaša 550 dinarjev, za otroke od 3 do 7 let 225 dinarjev, otroci od 7 do 10 let pa imajo 30 odstotkov popusta. Razen zajtrka, kosila in večerje dobijo dopustniki še popoldansko malico.

Naš sindikat, upravni odbor in delavski svet podjetja pa so šli še dalje. Letos so ti organi sklenili predlagati kolektivno, da izdvoji del dobička, namenjenega za plače nad tarifnimi postavkami in ta znesek dodeljuje članom kolektiva za dopust pod določenimi pogoji. Ves kolektiv je o tem razpravljal na sestankih sindikalnih odborov in ob razpravi tarifnega pravilnika. Večina članov se je s predlogom strinjala. Nasprotni so le tisti, ki med dopustom delajo doma ali kje drugje pri kmetih. Ti posamezniki so predlagali, naj bi dobili podporo tudi tisti, ki ne preživijo dopust v počitniškem domu, temveč ga preživijo doma ali pri sorodnikih. Kolektiv oziroma delavski svet in upravni odbor podjetja pa so odklonili takšno delitev podpor.

Na sejah izvršnega odbora sindikata in ob udeležbi tajnikov in predsednikov sindikalnih odborov so odborniki sestavili pravilnik o razdeljevanju podpor, ki ga je potlej sprejel upravni odbor podjetja. Višina podpore za dopust je odvisna od višine plače. 400 dinarjev podpore za letovanje na Rabu in 350 dinarjev za letovanje na Svetini dobi član kolektiva, ki nima več plače kot 12.000 dinarjev na mesec. Z naraščanjem plače od tega zneska naprej pa pada podpora, tako da dobi član kolektiva z 20.000 dinarji plače na mesec le 200 dinarjev podpore na dan. Določeni znesek podpore dobijo tudi ožji rodbinski člani oziroma posinovljenci ali oskrbovanci tistih, ki delajo v železarni in upokojenci Železarne Štore. Takšno delitev tistega dela dobička, ki je namenjen za plače, smo uzakonili z letošnjim tarifnim pravilnikom. Izredno delovne člane, socialno šibke ali bolane pa bo sindikat poslal na brezplačen dopust. Računamo, da bo naša sindikalna organizacija poslala letos na brezplačen dopust najmanj 40 svojih članov.

Letošnji način delitve podpor je veliko vzpodbudnejši, saj bodo odšli na dopust delavci iz pro-

izvodnje, ki so okrepčila na morju najbolj potrebni. Samo v juniju je odšlo na dopust v počitniški dom na Rab 66 delavcev in dva uslužbenca. Lani pa je bilo vse leto na dopustu le 77 članov kolektiva, in sicer od tega 45 uslužbencev ter 32 delavcev.

Delavci, ki so preživeli dopust na Rabu, v našem počitniškem domu, so se ob vrnitvi toplo zahvalili sindikalni podružnici in vodstvu podjetja, da so lahko preživeli deset ali dvajset prijetnih dni ob morju.

Jože Mastnak

Opomba uredništva: Sindikalna organizacija delavcev, delavski svet in upravni odbor Železarne Štore so, kot vidimo, res precej storili, da bi čim več članov kolektiva preživelo svoj dopust ob morju ali na Svetini in si nabrali novih moči za jutrišnji delovni dan. Kakor koli je treba takšno prizadevnost vseh teh organov pohvaliti, je vendarle vredno in potrebno pretehtati, ali so vse odločitve res pravilne.

Napak bi bilo, če bi spregledali, da gre pri razdeljevanju podpor za dopustovanje na Svetini ali Rabu v resnici tudi za delitev dobička. Podpora torej ni samo neke vrste pomoč in vzpodbuda, da bi čim več ljudi izkoristilo dopust v počitniškem domu. Prav zato pa je o tej stvari vredno spregovoriti dve, tri besede.

Po predpisih o plačah delavcev in uslužbencev v gospodarskih organizacijah ima vsakdo, ki je prebil določeno dobo v podjetju in izpolnjuje pogoje, določene v tarifnem pravilniku, pravico dobiti njegovi prizadevnosti pripadajoči delež dobička oziroma plače iz dobička. Ali bo v Štoreh to načelo res dosledno uresničeno? Najbrž ne! Prvi člen pravilnika o dodeljevanju podpor namreč pravi takole:

»Podpora pripada vsakemu delavcu in uslužbencu podjetja Železarne Štore. Razen tega pa pripada podpora tudi članom njegove ožje družine, in sicer zakonskemu drugu in otrokom, če jih dejansko vzdržuje, ter očetu in materi člana kolektiva pod pogojem, da jih vzdržuje in živi z njimi v skupnem gospodinjstvu.

Ta podpora velja tudi za posinovljence in oskrbovance pod istim pogoj kot za starše.

»Zakonskemu drugu, ki ni nikjer zaposlen ali pa je, če je v delovnem razmerju z železarno Štore, pripada podpora v isti višini kakor vsakemu članu kolektiva.

V naše uredništvo je prišel postaven, v obraz od sonca ožgan možak. Segel mi je v roko in mi zamrmral svoje ime. Z dopusta da se vrača na Jesenice, mi je dejal. Potem sva sedla. Prišel je pripovedovati in glas mu je bil malce oster.

»Na dopustu v Crikvenici sem bil. Lepo je na našem morju. Tudi z vremenom smo bili kar zadovoljni. Škoda le, da se domačinom posveča tako malo pozornosti. Vse kar hlasta za tujci. In Nemcem je največ. Tako, da včasih res ne veš, ali si na svojem ali na tujem.«

»To je stara pesem,« sem mu segel v besedo. »Turizem ima pač svoje muhe in končno od tujcev pričakujemo, da pustijo pri nas svoj denar — devize,« mu skušam pojasniti.

Toda Jeseničan zamahne z roko in me kar na kratko zavrne: »Nikar vendar. Nikar me ne prepričuj. Kar je prav, je prav. Nihče me ne bo prepričal, da je tu vse v redu. Samo poglej. Tujcem se zaračuna penziona v hotelu ceneje kot domačinom, ker so bili storjeni pač taki in taki dogovori, medtem ko so cene kasneje poskočile. Dobro. Sicer oni plačajo v svoji valuti po uradnem kursu. Hoteli pa, ki jim od teh valut pripada 20%, tudi denar prodajajo na prostem trgu. Po kakšni ceni, si pa lahko misliš!«

Jesenški železar je malo pomolčal. Potem pa nadaljeval: »Sicer pa ni to, kar nameravam povedati in kar nas je vse, ki smo bili na dopustu v Jeseniškem počitniškem domu, začudilo in jezilo.

Jesenški železar je malo pomolčal. Potem pa nadaljeval: »Sicer pa ni to, kar nameravam povedati in kar nas je vse, ki smo bili na dopustu v Jeseniškem počitniškem domu, začudilo in jezilo.

Med obiskom v naši državi sta se oba angleška gosta razgovarjala z zastopniki Centralnega odbora sindikata rudarjev in kovinarjev o skupnih vprašanjih in o nadaljnjem poglobljanju stikov med sindikati. Zlasti sta se zanimala za delavsko samoupravljanje ter življenjske in delovne pogoje naših rudarjev. Občudovala sta nagli razvoj naše domovine in delovni polet, ki sta ga opazila v naših rudnikih in drugih podjetjih.

Branko N. Djukić

kolektiva po zgornji lestvici. Zakonskemu drugu, ki je zaposlen v kakšnem drugem podjetju, ustanovi ali uradu, pripada polovica podpore po zgornji lestvici njegovega zakonskega druga, zaposlenega v Železarni Štore, vendar to le pod pogojem, da ne prejema kakršne koli podpore za koriščenje letnega dopusta v svojem podjetju.

In dalje: »Upokojencem delavcem in uslužbencem Železarne Štore in njihovim zakonitim drugom pripada podpora za njihov oddih v počitniških domovih na Rabu in na Svetini, in sicer za bivanje v počitniškem domu na Rabu 250 dinarjev, za Svetino pa 200 dinarjev, in to največ 20 dni v letu 1955.«

V Štoreh so torej delitve dobička zelo razširili. Kot vidimo, so to delitve celo razširili na ljudi, ki sploh ne delajo v podjetju, ki nimajo nobenih zaslug za ustvarjanje dobička, oziroma dobička Železarne Štore. Takšna delitev dobička pa ruši vsa načela tarifne politike, načela nagradjanja in zato velja o tem še razmišljati.

SKUPNI OBČNI ZBOR PREDSTAVNIKOV SINDIKALNIH ORGANIZACIJ BIVŠEGA TRBOVELJSKEGA IN KRŠKEGA OKRAJA

SINDIKATI V ZASAVJU IMAJO SKUPNO VODSTVO

Preteklo nedeljo so delegati sindikalnih organizacij iz bivšega trboveljskega in krškega okraja na skupnem občnem zboru izvolili novo okrajno vodstvo sindikatov za celotno območje. Občni zbor, ki mu je prisostvoval tudi član predsedstva Republiškega sindikalnega sveta Roman Albrecht, je zasedal v lični dvorani tovarne celuloze in roto-papirja v Vidmu-Krško. Po poročilih obeh predsednikov dosedanjih okrajnih svetov, to je tovarniša Vojeza iz Trbovelj in tovarniša Baroviča iz Krškega, se je na zboru razvila prav živahna in zanimiva razprava o nekaterih osrednjih gospodarskih vprašanjih. V razpravi so bili predvsem

zelo zgovorni trboveljski delegati, manj pa se jih je oglasilo k besedi iz organizacij na področju bivšega krškega okraja.

Občni zbor je sprejel tudi nekaj sklepov, ki pa so bili, žal, bolj splošni, torej bolj neke vrste načelne smernice, kot konkretne delovne naloge. Organizatorjem občnega zbora tudi ni uspelo sporazumeti se o odstotku prispevka občinskih svetov okrajnemu svetu in še v nekaterih praktičnih zadevah novega vodstva, zato bo moral plenum novega vodstva v najkrajšem času spet zasedati.

Na občnem zboru je zastopnik kolektiva tovarne gostiteljice ob-

vestil prisotne, da je delavski svet tovarne sklenil podariti prvo rolo papirja našemu delavskemu glasilu Delavski enotnosti, kar so prisotni navdušeno pozdravili, predstavnik Republiškega sveta pa se je kolektivu za plemenito gesto najpriserčneje zahvalil v imenu sveta, kolektiva lista in vseh njegovih čitateljev.

JESENSKI ZELEZARJI PRED SVOJIM PRAZNIKOM

»Pet let delavskega upravljanja«

Pred petimi leti, dne 20. avgusta 1950, so začeli jeseniški železarji upravljati podjetje. V tem času se je na Jesenicah marsikaj spremenilo in Jeseničani so tudi samoiniciativno izpopolnili način upravljanja. Razen osrednjega delavskega sveta in upravnega odbora so namreč izvolili še 23 obratnih delavskih svetov. Tako je skoraj vsak peti član kolektiva vključen v delo organov delavskega upravljanja.

Peto obletnico prevzema železarne v svojo upravo bodo jeseniški plavjarji, martinjarji in ječkarji ter javniški valjavci slovesno praznovali v soboto, 20. in v nedeljo, 21. avgusta. Takrat bo na Jesenicah in Javorniku vrsta kulturnih prireditev, športnih nastopov in gostovanj.

Republiški odbor sindikata rudarjev Makedonije je sklenil, da v spomin na to prvo rudarsko

za to ali ono manj koristno stvar, ki se največkrat zavije v lepe »fraz« in papir, v tem ni tolikšnih težav. Za to ekskurzijo, pa za ono gasilsko društvo — za družabno prireditev in študijsko potovanje v inozemstvo — za izlet, pa za konjski šport in za tisk in za tisto »poslovno« izgubo kritje deficit!

To in podobno sem razmišljal, ko sem čital »Borbo« z dne 13. avgusta in tam zasledil z drobnimi črkami natisnjen dopis približno naslednje vsebine:

Na plenumu Pokrajinskega odbora sindikata delavcev in uslužbencev živilske industrije Vojvodine, ki je bil 12. avgusta v Novem Sadu, so obravnavali vprašanje dnevnice prehrane delavcev in še posebej toploga obroka med delovnim odmorom.

V mnogih podjetjih živilske industrije so ustanovili delavske restavracije. Tako je n. pr. klavnica »Srem« samostojno in dobro organizirala prehrano svojih delavcev. Tovarna »Kulpin« iz Novog Sada je ustanovila delavsko restavracijo skupno z bližnjimi podjetji.

Pokazalo se je, da so restavracije, katere upravljajo abonentni sami, mnogo pripomogle k boljši prehrani delavcev, kar se čuti v sami proizvodnji. Tudi cena hrane je v teh restavracijah znatno nižja kot drugod. To zato, ker podjetja prispevajo k režiji. V breme podjetja gre nabava inventarja, kurjava, luč in prevoz živil. Mnoga, predvsem večja podjetja, so že uvedla topli obroki hrane.

Iz tega kratkega in skopega dopisa je razbrati mnogo. Razbrati je velika skrb sindikata in organov upravljanja za delavce. Kaj pa pri nas? Ali nismo nekoliko malomarni v teh rečeh? Menim, da bi bila dolžnost sindikalnih odborov, da se zavedajo, da tu malomarnost ni na mestu in je le v škodo ugledu sindikatov.

Bralec

SINDIKALNA DELEGACIJA KITAJSKO BO OBISKALA FLERJ

V NAŠI SREDI

Vsekitajska sindikalna Federacija je sprejela povabilo Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, da obišče našo domovino.

Kitajska sindikalna delegacija prispe v Jugoslavijo sredi septembra in bo obiskala delavska središča posameznih republik.

Dan rudarjev Makedonije

Pred šestnajstimi leti, to je 28. avgusta 1939, je vzplamtel v rudniku Lojane pri Kumanovem stavka. Stavka je bila velik dogodek prebujajočega se delavskega gibanja v takratni narodnosti in socialno zatirani Makedoniji.

Republiški odbor sindikata rudarjev Makedonije je sklenil, da v spomin na to prvo rudarsko

stavko praznujejo vsi makedonski rudarji. 28. avgust kot svoj Dan rudarjev. Osrednja proslava bo v rudniku Lojane, kjer bo mnogo kulturnih prireditev ter odkritje plošče v spomin na stavko pred šestnajstimi leti. Ob tej priložnosti bodo vsi rudarji, ki so več kot dvajset let delali v rudniku, prejeli posebne diplome.

OB ROBU DOGODKOV

OB PRVI SVETOVNI KONFERENCI ATOMSKIH ZNANSTVENIKOV

Veliko jutro človeštva

London, 5. avgusta. Kongres atomskih znanstvenikov poziva vlade vsega sveta: »Ker bi v vsaki bodoči vojni verjetno uporabili atomsko orodje, ker to orodje prinaša človeštvu veliko trpljenje, ker obstaja nevarnost, da uniči civilizacijo, zahtevamo, da vlade vsega sveta javno priznajo, da ne morejo uresničiti svojih ciljev s pomočjo svetovne vojne.« Hirošima, 6. avgusta. Tisoči in tisoči prebivalcev tega nesrečnega mesta, ki je okusilo grozote prve atomske bombe in kjer je za posledicami tiste strahotne eksplozije pred desetimi leti še letos umrlo pet sto ljudi, se zbirajo v Parku spomina in zahtevajo: »Živimo v miru! Glejte, da se usodna napaka ne bo več ponovila.« Zeneva, 7. avgusta. Štiri tisoč atomskih znanstvenikov, opazovalcev in novinarjev iz 73 držav, je prišlo v Palato narodov, in začela se je prva svetovna konferenca za uporabo atomske energije v mirolnih namene, ki odpira vrata atomski dobi, dobi blagostanja in še neslutenege napredka človeštva.

Ženevska konferenca atomskih znanstvenikov je sestavil del splošnih naporov človeštva, da bi odprli nova pota sodelovanja in zaupanja med narodi, da bi utrdili svetovni mir in odpravili strah, lakoto in revščino na svetu.

V pogojih hladne vojne take konference prav gotovo ne bi bilo. Preveč je bilo nezaujanja, preveč želja, da bi atomsko energijo uporabljali za zastraševanje narodov. In tedaj, ko so se v mednarodnih odnosih pojavili prvi znaki popuščanja in ko so padle prve blokovske pregrade, je Generalna skupščina OZN na svojem rednem zasedanju 4. decembra 1954 sklenila, da bo sklicala to konferenco. V resoluciji »Atomi za mir« je Generalna skupščina zahtevala, naj sodbine, ki jih prinaša atomska energija, koristijo le človeštvu in želela, da bi se razvila uporaba atomske energije za koristne mirolnih potreb človeštva.

Po tem zasedanju so se v mednarodnih odnosih pojavili novi znaki popuščanja in izboljšanja. Obdobje hladne vojne se je začelo umikati novemu obdobju, ki vznjaja upanje, da bo mir zagotovljen. Blokoveške trdnjave so se začele rušiti. Stesali so se najvišji dnovi starih volesil in v mednarodnih odnosih se je začelo uveljavljati novo vzdušje, vzdušje sporazumevanja, enakopravnega prijateljskega sodelovanja in mirnega reševanja vseh sporov med narodi in državami.

Atomska konferenca v Zenevi, ki se bo v soboto končala, je del tega procesa pomirjevanja, sodelovanja med narodi, boja za mir in napredek.

Na prvi seji konference atomskih znanstvenikov je Dag Hammarskjöld, generalni tajnik OZN, dejal: »Konferenca je po svoji zamisli, namerah in metodah nepolitična, toda njen politični pomen je prav v tem, da bomo posledice izmenjave mnenj čutili na vseh področjih človeške dejavnosti. Izmenjava znanstvenih informacij bo rodila medsebojno zaupanje, in človeški duh, zaposlen s spoznavanjem novega in raziskovanjem neznanega, se bo vrnil od vojne k miru.«

Tema, o kateri znanstveniki te dni razpravljajo v Zenevi, je zanimiva tudi za politike, ki se že dobrih deset let ukvarjajo z atomsko energijo. Druga svetovna vojna je povzročila, da so atomsko energijo uporabili najprej v vojaške namene. Dne 6. avgusta leta 1945 je padla prva atomska bomba na japonsko mesto Hirošimo in v droben sekunde povzročila ogromno razdejlanje. Dne 9. avgusta se je isto ponovilo v Nagasakiju. Tako se je svet znašel pred neko novo, dotlej še neznanom močjo, strahotnejšo od vseh elementarnih kataliziranih eksplozivov. Več deset tisoč mrtvih v Hirošimi in Nagasakiju je oznanilo začetek nove dobe, ki bi lahko bila doba blagostanja ali pa grobnica človeštva.

Atomske energije pa po vojni niso

začeli izkoriščati v mirolnih namene. Za tedaj so delovale sile, ki so povzročile hladno vojno in vse strahote, ki jih je ta prinesla s seboj. Vojaki in državniiki, ki so venomer govorili o vojni, so novo silo, ki ima strahotno razdiralno moč, uporabljali za grožnje. Nastala je »atomska mrzlica«, vrstilo se se »atomske sfere«, glave so padale, ljudi so kradi, in v vojaških skladiščih nekaterih velikih držav so kopčili zaloge atomskih bomb.

In napravili so nova, še strahotnejša orodja. Novembra 1952, leta je eksplozirala prva vodikova bomba. Leto dni kasneje so že govorili o kobaltovih bombi. In potem o dušikovi... Človeški genij je služil uničevanju.

Razdiralna moč prve atomske bombe je bila enaka eksploziji 24.000 topniških granat kalibra 10,5 cm. Že leta 1954 je eksplozirala vodikova bomba, ki je bila tisočkrat močnejša od bombe tipa »Hirošima«. Sedaj imajo vodikove bombe, ki bi povzročile takšno razdejlanje, kot da bi vrgli 2250 prvih atomskih bomb ali 54.000.000 topniških granat.

Pravijo, da bi 10 vodikovih bomb, ki bi jih ovili s kobaltovim ovojem, resno ogrozilo obstoj človeštva.

Dva ameriška znanstvenika pa celo trdita, da bi lahko izdelali eno samo bombo, ki bi ves svet spremenila v pokopalnico.

S poizkusi v Nebrasci, v Nevadi, na sibirskih tajgah, v Yucca Flatu, Singanju, Woomeriju in Pacificu so strušili svet. Rusi Američane, Američani Kitajce in Ruse. Imperialistični politiki so mislili, da bodo narodom lahko gospodarili, če jih bodo zastrašili. Močnejša bi bila bomba, večji strah bi povzročila, hitreje bi ljudstva raznih dežel sprejela imperialistične zahteve.

Tako so izkoristili atomsko energijo kot sredstvo za uničevanje, zastraševanje in podrejanje narodov. Ljudje so bali, namesto da bi se veselili. Američani so grozili, da bodo vrgli atomsko bombo na Kitajsko. V Evropo so pripeljali atomsko orodje, ki bi v nekaj urah

povzročilo večje razdejlanje kot vsa druga svetovna vojna. Iznasili so naprave s katerimi bi lahko metali vodikove bombe čez Atlantski ali Tihi ocean. Ameriška atomska strategija je gospodarsko in politično podjarmila Zahodno Evropo.

En sam norec bi lahko vse svet poglaval v smrt. In norec ni tako zelo malo. Šef obveščevalne službe ameriških oboroženih sil je nekoč dejal, da naj sploh ne vpliva dokaz, da je atomska bomba nečloveško orodje. »Jaz osem ne vidim nobene druge razlike med atomske bombe in navadno kroglo, razen cene in rentabilnosti.«

Človeštvo pa se je uprlo. Znanstveniki, politiki in državniki so začeli opozarjati svet in vlade na dilemo, v kateri se je znašel človeški rod: smrt ali blaginje. Drugi po ti. Ena sama bomba in od večstoletne napore hoje človeštva k spoznanju in resnici, od vseh njegovih dosežkov in idealov, bi ostal le kup pepela.

»Prišli smo do meje nevarnosti. Kaj bo s človeštvom?«

»Politiki in generali se ukvarjajo s eksperimenti in niti pojma nimajo o njihovih strahotnih posledicah.«

»Ves svet so spremenili v laboratorij, in ljudi v poizkusne živali.«

»Vojne ne morejo več pokloveciti ali lokalizirati. Vojno morajo preprečiti.«

»Nobenega oklevanja! Gre za človeštvo, civilizacijo.«

»Učinka in posledice kobaltovne bombe ni mogoče predvideti. Se najbolj je verjetno, da bi večina škodljivih snovi večkrat obšla Zemljo in se potem nekje spustila na tla.«

»Kobaltova bomba bi v atmosferi razpršila 7 in pol ton radioaktivnih snovi. To bi bila katastrofa za ves svet. V petih ali šestih dneh bi značilni tokovi razpršili te oblake po vseh celinah. Na vsoti poti bi vse uničili.«

»V lobatnem oblaku je toliko radioaktivnih snovi, da bi dalo 5000 ton radioaktivnih orodij. Ameriška vlada je kaznovala Oppenheimerja, ker ni hotel izde-

Prehrana v mestu in na vasi

KAJ IN KOLIKO JEMO

Nevsklajene potrebe in možnosti — Kalorična vrednost hrane je visoka, toda struktura še ni dobra

V »Borbi« z dne 10. avgusta 1955 je Jovanka Brkić objavila članek, ki seznaja bralce s strukturo prehrane. Ker so podatki zelo zanimivi in nas o marsičem pouče, objavljamo njen sestavek.

Jugoslavija spada po strukturi prehranjevanja v vrsto tistih dežel na svetu, kjer se vedno pojedo veliko moke in kruha in malo sadja in povrtnin. Razen tega je tovarniška predelava teh prehranskih potrebščin še precej majhna, čeprav se je industrija precej razvila. To je med drugim karakteristično za države, kjer razvijajo industrijo. Iz vsega tega lahko sklepamo, da naša prehrana ne gre vzporedno z gospodarskim razvojem, kar je do neke mere razumljivo, ker gre za dolgotrajen proces spremembe in prilagajevanja.

Ena izmed jugoslovanskih študij delavskih družin porabi mesečno okoli 34 kg kruha in peciva. Kadar govorimo o raznih predelih države, lahko ugotovimo, da porabijo ponekod več, ponekod pa manj proizvodov od omenjenega povprečja. Statistiki trdijo, da za sedaj pojedo največ kruha in peciva v Črni gori, kjer pride na eno delavsko družino 44,1 kg kruha in raznega peciva. V Makedoniji porabijo nekaj manj, 43,8 kg, v Hrvaški pa 40,5 kg. Najmanj kruha pojedo v Sloveniji, vsega 13,7 kg, medtem ko je Srbija nekje v sredini z 41,2 kg. V BiH porabijo 14,5 kg. Po teh podatkih je videti, da so v tej republiki zmanjšali potrošnjo kruha. Vendar je treba upoštevati to, da kruha ne kupujejo, temveč da ga pečejo doma. To med drugim kaže tudi potrošnja moke, ki je tu precej večja, kot pa v ostalih krajih (v BiH 29 kg, v Srbiji 8 kg).

V Črni gori pojejo največ mesa

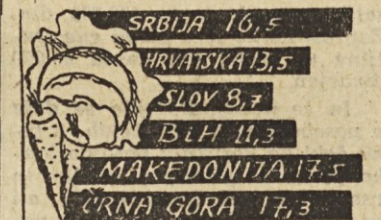
Raznih testenin, ki jih lahko gospodinja hitro in brez posebnega truda pripravi na razne načine, pri nas še pravzaprav malo pojemo. Črna gora pride s 3,9 kg na prvo mesto, potem Hrvaška z 2,2 kg in Slovenija z 2 kg, medtem ko v Srbiji ne pojedo niti pol kilograma testenin mesečno. Pri nas pojemo malo riža. Očitno pa je, da pojedo v Makedoniji največ riža (1,4 kg) in tudi v Bosni in Hercegovini (1,1 kg). V Makedoniji pojedo mogoče zato toliko riža, ker ga pridelujejo, toda na to najbrž vpliva tudi dejstvo, da v teh krajih še vedno nekoliko upoštevajo vzhodnoturško kuhinjo, z katero je značilna večja potrošnja riža. V ostalih predelih države jedo manj riža. V Srbiji 0,7 kilograma, v Hrvaški 0,6, v Sloveniji 0,7 in v Črni gori 0,9 kg.

Težko je trditi, v katerem kraju naše države pojedo največ mesa. Tokrat nas statistika preseneča s podatkom, da pojedo v Črni gori največ mesa (9,8 kg). Za Črno goro pride na vrsto Hr-

vatska z 8,3 kg, Srbija 7,2, Makedonija prav tako 7,2, Slovenija 6,8, BiH 6,5 kg. Videti je, da se ni prišla v navado večja potrošnja mesnih izdelkov in rib. Težko je reči, ali zaradi cene ali zaradi konservativnosti potrošnikov. — Mesnih izdelkov in rib porabijo največ v Srbiji 2,2 kg, v Hrvaški 1,5, Makedoniji 0,5, kar pomeni, da je potrošnja teh predmetov skoraj nepomembna. Potrošnja raznih maslob je precej velika. Največ maslob porabijo v Sloveniji 5,8 kg, BiH 5,5, Črna gora 5,3, Hrvaška 5,5, Srbija 4,9, najmanj pa Makedonija 4,5 kg.

V Sloveniji popijemo največ mleka, kjer znaša potrošnja 34,4 litra, nadalje v Hrvaški 30,6 in najmanj v Makedoniji 14,2 litra mleka mesečno. Medtem ko v Sloveniji in Hrvaški mesečno pojedo po 0,6 kg sira, ga pojedo v eni delavski družini v Makedoniji 2,3 in v Srbiji 1,4 kg sira. V Hrvaški in Sloveniji porabijo največ surovega masla, najmanj v BiH, Črni gori in Makedoniji. Jajc pojedo nekaj več in to največ v Sloveniji in Srbiji (po 27 jajc), v Črni gori 17 in v Makedoniji 19 kosov.

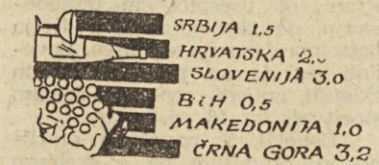
V potrošnji krompirja se nekoliko vidi vsa razlika med posameznimi kraji v naši državi. Slovenija je z 22,6 kg krompirja mesečno na prvem mestu, dalje Hrvaška z 18,5, Črna gora 19,7, medtem ko Makedonija s 6,1 in Srbija s 14 kg precej zaostajata za temi prvimi. Očitno je, da je potrošnja krompirja vedno večja tam, kjer pojedo manj kruha. Presne zelenjave porabijo največ v Makedoniji, 17,5, v Srbiji 16,5, Hrvaški 13,5 in najmanj v Sloveniji 8,7 kg (verjetno na račun krompirja). Sadja pojedo največ v Makedoniji 16,2 in v Srbiji 10,2 kilograma, medtem ko predelane sadja in povrtnine zelo malo potrošijo, povprečno po 1 kg mesečno. To je tembolj značilno, če vemo, da še nimamo dovolj hladilnih naprav in drugih modernih skladišč, kjer bi lahko obvarovali in enakomerno usmerjali.

V Makedoniji pojejo največ zelenjave, najmanj pa pri nas v Sloveniji

potrošnjo sadja in povrtnine izven sezone.

Potrošnja vina in žganja je precej visoka. V Črni gori odpa- de na eno družino povprečno 3,2 l vina, v Sloveniji 3, v Hrvaški 2,6 in v Srbiji 1,5 l. Žganja popijejo v Makedoniji 1,6 in v Srbiji 1,1 l, v Hrvaški 0,5, Sloveniji 0,3 l itd. Če primerjamo mesečno potrošnjo alkohola in ostalega predelane- nega sadja, vidimo, da se potroši

Črnogorci in Slovenci popijemo največ vina

približno ista količina vina in predelane sadja. To nam zopet zatrjuje o nizki proizvodnji in potrošnji raznih sadnih sokov in drugih proizvodov, ki jih na svetu vse bolj trošijo.

Po tem kar smo doslej povedali in utemeljili s podatki, lahko sklepamo, da je kalorična vrednost hrane različna. Najvišja je v BiH 281.000 kalorij mesečno, potem v Makedoniji 276.000, v Sloveniji 275.000, Hrvaški 272.000, Srbiji 261.000 in Črni gori 263 tisoč. Kakor vidimo, ne nastaja pri nas nikdar vprašanje glede kalorične vrednosti (ki je mimo- grede rečeno večja kot v Franciji), temveč biološke strukture in izvora kalorij v prehrani.

Do sedaj smo govorili o prehrani delavskih družin. Prehrana uslužbenikov, posebno pa kmečkih družin, je drugačna. Medtem ko je pri prvih zadovolj- vejša struktura prehrane, bo pri drugih mizilo še precej časa, da bo zadovoljiva. Na vsi zadnja leta stalno narašča potrošnja pše- nične moke. Verjetno zato, ker

466 ROJAKOV IZ FRANCIE NA OBISKU V SLOVENIJI

Rojakom delavski pozdrav

V ponedeljek, 15. t. m., je ve- lika množica na ljubljanskem ko- lodvoru pozdravila naše rojake, ki so prišli na obisk v svojo do- movino. Stotine rok se je dvig- nilo v pozdrav prihajajočemu po- sebemu vlaku. In mladinska godba iz Trbovelj, ki je bila ne- dolgo tega na obisku v Merleba- chu, je zaigrala pozdravno ko- račnico. Ko se je vlak, ves okra- šen s cvetjem in zastavami, ustavil na kolodvoru, se je vsa množica zgrnila okoli rojakov. Klici, stiskanje rok, objemanje in solze radosti v obeh... Mnogi že dolgo leta niso bili v svoji domo- vini, mnogi cela desetletja. Tu so se našli bratje in sestre, očete in matere so objele svoje sinove in hčere, ki so pred dolgimi leti odšli v svet za kruhom.

logije, medicine itd. Vse to pa bi bil šele začetek. Začetek, ki vzbuja veliko upanje. Indijski znanstvenik Homi Bhabha je v Zenevi dejal: »Obdobje človeške zgodovine, v katerega sedaj stopamo, obdobje atomske energije, hodo lahko nekega dne ocenili kot prazgod- vino atomske dobe.«

V atomski dobi bodo stari kapitali- stični družbeni odnosi, ki temelje na zasebnem lastništvu proizvodnih sred- stev, postali nevdržni. Razvijali se bodo novi družbeni odnosi — sociali- stični.

Danes že imamo dokaze, da je atom- ska energija sposobna za proizvodnjo. V svetovski zvezi deluje prva atomska električna centrala na svetu. V Ameriki imajo prvo atomsko ladjo. V Franciji, Angliji, Kanadi, Argentini in Ameriki grade atomske elektrarne.

Konec hladne vojne, ki je zavirala uporabo atomske energije v mirolnih namene, pa bi omogočil neprimerno hi- trejši razvoj atomske znanosti, in v ne- kaj desetletjih bi lahko uresničili sanje o atomski bodočnosti.

O tem razpravljajo v Zenevi. Od- kritje izmenjavajo izkušnje; nobenih blo- kov ni čutili, le o atomskem orožju molče.

Ze doslej je konferenca atomskih znanstvenikov rodila lepe uspehe. Znan- stveniki so sporčili, da so iznašli nova zdravila za zdravljenje raka, epidemij, virusov, obolenj škrtne žleze in drugih bolezni. Sovjetski znanstveniki so go- vorili o svojih izkušnjah pri uporabi atom- ske energije za razvoj kmetijstva. Ame- riški znanstveniki so sporočili svetu, da v Združenih državah že uporabljajo atomsko energijo v industriji in zato prihranijo letno sto milijonov dolarjev, če pet let pa bodo prihranili milijardo dolarjev. Govorili so, kako bi s po- močjo atomske energije preprečili pro- padanje hrane, povečali proizvodnjo z zboljšanjem agrotehnike, obdelali neobde- lana zemljišča. In govorili so še o za- štiti ljudi, ki proizvajajo atomsko en- ergijo, o atomskih strojih, napravah za raziskovanje in iskanje radioaktivnih rud in o svojih bodočih načrtih.

V Kanadi bo čez deset let atomska energija uspešno konkurirala energiji, pridobljeni iz premoga in vode. Leta 1975 bo v Angliji atomska energija za- menjala termocentrale, ki porabijo letno 40 milijonov ton premoga. Ob koncu stoletja bo ena tona urana lahko zame- njala milijon ton premoga.

V zemeljski skorji so ogromne rezerve urana in ostalih radioaktivnih rudnin. Urana je več milijonov ton. Se- danj je njegova cena še zelo visoka

(40 dolarjev za kilogram), toda kmalu bo lahko nižja od cen ostalih energets- kih virov. Pa celo že sedaj je atom- ska proizvodnja rentabilna.

Doslej proizvajajo atomsko energijo le v nekaterih razvitih deželah. Nerazvite dežele nimajo dovolj sredstev. Zato se dežele zavzemajo za ustanovitve me- narodne agencije za atomsko energijo, za čim večjo koncentracijo atomske po- litike v Organizaciji združenih narodov, za sodelovanje in pomoč. Nekatere ve- silce pa hočejo imeti svobodne roke, monopol, da bi povečale svetovno gospo- darsko nesorazmerje v svojo korist. To- rej tudi pri uporabi atomske energije se pojavljajo imperialistične težnje, a svobodoljubni narodi se jim uspešno

vse več kmetov rabi razne druge vrste moke namesto koruzne. Znano je, da je pred vojno več kot četrtina kmetov uporabljala v gospodinjstvu koruzno moko. (Zaenkrat je največja potrošnja te moke v BiH 110 kg na eno dru- žino letno, zatem v Srbiji 101,6 in najmanj v Makedoniji 55 in Hr- vatski 57,5). Potrošnja mesa in rib znaša okoli 13,2 kg mesečno, maslob 8,8 kg, mleka 56 litrov, krompirja 46,5 kg, zelenjave 34,5, sadja 17,2 kg, vina 11,7 in žganja 7,6 litra.

Očitno je, da se struktura pre- hrane najbolj počasi menjava prav na vasi in najhitreje pri mestnem prebivalstvu. V razvitih državah je prišlo do sprememb v prehrani po industrijski revolu- ciji, ko je intenzivnejše delo zah- tevalo lažjo in raznovrstnejšo prehrano in vplivalo na hitrejšo spremembo v tem pogledu pri mestnem prebivalstvu kot pa pri vaškem prebivalstvu. Pri nas gre za precej pozen proces, ki kaže na podobne zakonitosti.

(Vsi podatki so vzeti iz »Sta- tističnega koledarja FLRJ«.)

Minuli teden je v gradu Strmol pri Kranju predsednik Ljud- ske skupščine Slovenije Miha Marinko izročil novozelan- skemu državljanu in znanemu partizanskemu borcu Johnu Denzleru-Frenku štiri visoka jugoslovanska odlikovanja. — Za zasluge v NOB je bil John Denzler z ukazom Predsednika republike odlikovan s Spomenico 1941, Redom bratstva in enotnosti I. stopnje, Partizansko zvezdo II. stopnje in Medaljo za hrabrost. Na podlagi ukaza Vrhovnega komandanta JLA je bil John Denzler tudi proglašen za častnega majorja JLA. — John Denzler-Frenk je 1941. leta pobegnil iz ujetniškega taborišča v Mariboru ter se pridružil partizanom. — V Ser- cerjevi brigadi je dosegel čin poročnika, sedaj pa je obiskal našo deželo kot gost Zveze borcev Jugoslavije

ALI JE ZAGOTOVLJENA PRESKRBA S KURJAVO

PRIDITE JUTRI!

Prijazno, toda čudno odslavljajo kupce premoga

Rep pred poslovalnico »Kuri- va« na Rimski cesti v Ljubljani je vsakodneven pojav. To pa sa- mo v zgodnjih jutranjih urah. Če stopite v poslovalnico kasneje, morda ob 10. uri, in vprašate za premog, vam bodo prijazno po- vedali le to, da morate priti že zgodaj zjutraj, vsaj ob pol 7. uri, če hočete priti do tiste uboge tone premoga, ki ga rabite za zimo.

»Zakaj?«
»Zato, ker ga dobimo dnevno samo 20 ton.«
»Kako to?«

»Nimamo primerne skladi- šča, nimamo prevoznega parka, nimamo...«

In samo za tono premoga se moraš hočeš — nočeš postaviti v vrsto že pred sedmo uro in ča- kati. Seveda pa je vprašanje, če prideš tisti dan na vrsto.

Dobro vemo — potrošniki in prodajalci kuriva — da je sedaj čas, da si vsak pripravi zimsko zalogo, zato je tudi več povpra- ševanja. Vemo tudi, da rabi naša industrija iz leta v leto več pre- moga.

Dobro pa vemo tudi — in to gotovo vedo tudi prodajalci s ku- rivom — da je letos premoga do- volj, po uradnih podatkih je bilo v prvem polletju nakopane več kot pol milijona ton več pre- moga kot lani.

Vsa pojasnila podjetij s ku- rivom, da premoga ne dobe v

zadostnih količinah, da ga pre- jemajo sproti, da ga rabi indu- strija, so nam dobro znana.

Mislimo pa, da je pri tem še nekaj drugega. Zakaj so na pri- mer v Ljubljani samo tri proda- jalne s kurivom? Ali ni to od- ločno premalo za tako mesto? Za take potrebe industrijskih pod- jetij? Mar ne žele ustvariti mono- polni položaj?

Zdi se mi, da je tako! Sicer se takega očitka branijo.

Lani je »Kurivo« Ljubljana kot grossist hotel na vsak način preprečiti osamosvojitve trgo- vskega podjetja »Kurivo Železni- čar«. Zato je odpovedal pogodbe o dobavi z utemeljitvijo, da »Ku- rivo Železničar« ne izpolnjuje da- nih pogojev. In ti pogoji? Da bo dobavljalo podjetju kurjavo samo »Kurivo« Ljubljana in ne bodo oni sklepali neposrednih pogodb z rudniki. Da bodo prodajali sa- mo železniškim družinam itd. Si- cer je to zadevo že rešil mero- dajni organ, vendar vseeno ne razumemo, kako je »Kurivo Ze- lezničar« sploh podpisalo tako po- godbo. Mar ni trgovina svobod- na?

Mnogi potrošniki so si zaradi izkušnje preteklih let začeli na- bavljati kurjavo za zimo že me- seca marca. Zato je popolnoma neupravičeno izgovarjanje trgo- vskih podjetij, da je sedaj prevle- lik naval. Zakaj ne povečajo skladišč, uredijo prevoz, razširijo tr- govsko mrežo? Ali na to odgo- vorne osebe kaj pomislijo? Ali naj vsako zimo zmrzuje nekaj ljudi, ki iz upravičenih razlogov niso mogli nabaviti kurjave že poleti?

In cene?

Zakaj je bila cena premoga, ki ga je dobavil isti dobavitelj, tako nemogoče različna? Podjetje »Kurivo« Ljubljana je imel kot grossist povprečno 140 din višjo ceno pri toni premoga kot pod- jetje »Kurivo Železničar«, ki je prejel od njega dobavo? Težnja po dobičku?

Mislimo, da podjetje s kuri- vom, s tako važnim industrijskim in gospodarskim artiklom ne sme iskati pri svojem poslovanju do- bička na račun potrošnika.

To ne velja za vse. Polletna bilanca trgovskega podjetja »Ku- rivo« je dokazala, da je njihova kalkulacija realna, saj imajo pri 86 milijonih prometa samo 150.000 din dobička.

Čas je, da se odgovorni zga- nejo, premislijo in ukrenejo vse, da ne bo več repov pred poslo- valnicami s kurivom. Da ne bo nepotrebnega letanja in skrbi. Da ne bodo ljudje v snegu, mrazu in burji spravljali svojo tono pre- moga, tako zaželeno, a hkrati to- likokrat prekleto. Da ne bo...

POPRAVEK

V zadnji številki Delavske eno- tnosti se je v članku, posvečen dvaj- setletnici stavke papirničarjev na Kolčevem, pod naslovom »Vsi za enega« vrnila neljubna napaka. Na prvi strani v šestem stolpcu bi se moral zadnji odstavek glasil: Bo- naš ni trpel nobene strokovne or- ganizacije, nobenih sindikatov, niti Jugoslovanske strokovne zveze, or- ganizacije krščanskih socialistov. V to- varni ni trpel delavske strokovne or- ganizacije, ker...

Ta popravek je potreben zato, ker se je tedaj v Kolčevem uveljavila Jugoslovanska strokovna zveza, kate- re član je bil kot komunist tudi tov. Bukovec. Ta zveza je tedaj tudi vodi- la stavko

Nikdar več! — Smrt na ulicah Hirošime, po eksploziji prve atomske bombe, ki je imela 2250 krat manjšo razdiralno moč kot sedanja vodikova bomba

Obisk pri graditeljih hidrocentrale Vuhred NA PETI STOPNICI

Izvršni svet LR Slovenije je pred nedavnim razpisal posojilo med gospodarskimi podjetji, da bi zbrali potrebna sredstva za dograditev hidrocentrale v Vuhredu. Doslej so podjetja vpisala že nekaj nad pol milijarde din posojila. Vpisati pa je treba milijardo in pol dinarjev posojila. Člane delavskih svetov in upravnih odborov in članke kolektivov, ki razpravljajo o posojilu, bo prav gotovo zanimalo, kako tečejo dela na tem našem velikem gradbišču. Preberite, kar si je zapisal naš dopisnik v svojo beležnico ob obisku pri graditeljih hidrocentrale Vuhred.

Zelenkasto umazani valovi Drave se spet pene ob novi rebrasti betonski pregradi, v stisnjeni strugi. Stolpna žerjava, visoka 32 m, prenaša bremena z brega na breg. V modernizirani betonarni, kjer stroji sami avtomatično tehtajo gramoz in cement, hrumi dan in noč. »Dum-perji« — avtomobili prekučniki prevažajo betonsko mešanico tja, kamor jo z žerjavom ne morejo tako zlahka prenesti. Žerjavi in dumperji so prenesli dotlej že nad 30.000 kubičnih metrov betona. Med ropot žerjavov se meša hrumenje buldožerjev.

Na dnu tretjega turbinskega stebra ali kakor pravijo strokovnjaki prvega, je včasih oglušujoč hrup. Monterji že nekaj tednov montirajo. Prihrdili so že vodilni ležaj za turbino in nestrpnost čakajo ostale dele turbine, predvsem turbinsko os. Na videz so zidarji in monterji drug drugemu napoti. Ni navada, da bi montirali turbino takrat, ko še niso zidariji povsem dovršili zunanja in notranja zidarska dela turbinskega stebra. V Vuhredu je, kakor vidite, drugače. Portalni žerjav, velikan, ki so ga izdelali v »Metalni«, je začel prenašati in spuščati v notranjost stebra prve dele hidromehanske opreme in dele turbin, ko se je beton tako rekoč komaj dobro strdil. Na zunanjih stenah stebra se zibljejo zidarji na neskončno dolgih vrveh in sekajo žico ter dajejo steburu lepšo podobo.

Na dnu gradbene jame, v vrto-

glavi globočini, nedaleč od prvega turbinskega stebra, se pote betonirani in tesarji. Betonirni so pred tedni zabetonirali temelje za drugi turbinski stebel. Tesarji pa postavljajo opaže za sesalno cev. »Manj dela bi bilo,« mi de eden izmed njih, »če bi imeli te opaže že kar vnaprej pripravljene. Mogoče bomo tudi to kdaj doživeli.«

Ni govoril o kakšnem tekmovanju, toda iz njegovih besed je vela misel, da mu gre delo prepočas, saj so jim betonirni vedno tik za petami.

Tesarji in betonirni hitijo, zakaj še to jesen bo treba zgraditi drugi turbinski stebel, izgotoviti pretočni polji, razstreliti rebrasto pregrado, skratka, pripraviti vse potrebno, da se bo lahko zavrtela prva turbina v Vuhredu — turbina na peti dravski stopnici. Pozimi, ko je voda najnižja, bodo zaprli gradbeno jamo na levem bregu Drave in potlej se bo Drava dvakrat penila. Ob rebrasti zagatni steni na levem bregu, na desnem pa bo divje šumela skozi turbinske naprave in že dajala prve kilovate luči. Rebrasti zagatni betonski steni na levem bregu že kopljejo temelje. Se malo in začeli jih bodo betonirati.

Seveda brez težav ne gre nikjer, najmanj pa v Vuhredu, tem velikem gradbišču. Najhuje je takrat, kadar začne skladiščnik tarnati, da so zgrnili skupaj zadnja prgišča cementa. In pogostokrat se delo zatakne samo zaradi cementa. Graditelji »Tehnogradnje«

tožijo, da jih je železnica že nekajkrat pustila na cedilu. Njihovi vagoni, naloženi s cementom ali pa prazni, stoje na mrtvem tiru in čakajo, kdaj se jih bo usmilil naslednji tovornjak. Betonirni in ostali na gradbišču seveda tiste brezdelne ure hudo preklinjajo, zakaj po vodi jim je splaval akord, premija in kar je najhujše — lep dan. V jeseni, ko bo lilo kot za stavo, bi se jim takle neprosto voljen »počitek« bolj prilegal. Toda... Mogoče jih bo železniški kolektiv le uslišal, saj tudi železničarji ne svetijo doma s premočnim, temveč z električnim tokom.

Še nekaj grize nove prebivalce Vuhreda. Tam na radeljskem polju je v nevarnosti 40 ha najboljša zemlja. Če je ne bodo ogradili pred nasilnimi dravskimi valovi, jo bo odneslo. Toda to delo ni majhno. Okoli 250.000 kub. m zemlje bo treba premetati, zgraditi nasip, vgraditi nič koliko kamenja. Za to delo pa potrebuje stroje in še enkrat stroje. Zaenkrat jih še nimajo. Jesen pa se bliža s prehitrimi koraki. Zelim jim, da bi dobili stroje in ohranili zemljo, kjer bo zrastle sto in sto ton pšenice, krompirja...

Naj bo dan ali noč, na gradbišču vuhredške elektrarne — pete zapovrstjo v dravski strugi (Zvabek in Labud v Avstriji, Dravograd in Vuzenica pri nas) je vedno živahno. Živahno je bolj kot na gradbišču njene predhodnice — Vuzenice. Šest dolgih let je minilo od prvih zaježitvenih del na Vuzenici do prvega kilovata električne energije. V Vuhredu pa bodo za ta dela minila samo tri leta in že bo sila Drave ponovno ukročena.

Lažje delo? Ne, le več mehanizacije, boljše mehanizacija, dovolj ljudi, izboljšave, predvsem pa precejšnje delovne izkušnje kolektiva »Tehnogradnje«. Gradbinci, ki sem jih opazoval, so opravili izpit s prav dobro oceno že na Mariborskem otoku in v Vuzenici. Tu, na Vuhredu, si bodo priborili sloves srednjeevropskega tempa dela v gradnji hidrocentral; ocena: odlično. Pipan, Duh, Draškovič, Pečnik, Pukšič in še desetero drugih so ljudje, ki bodo letos praznovali desetletnico skupnega dela v znamenju tretjega juriša proti naravnim silam, ki se že milijon let pretakajo po tej strugi. Deset let takšnega skup-

nega dela, kot je graditev treh hidrocentral, to pomeni poln koš bogatih delovnih izkušenj.

Tisto zamisel o posojilu za hidrocentrale so graditelji Vuhreda zelo pozdravili in jo še pozdravljajo. Želijo, da bi vsi kolektivi razumeli njihovo težnjo. Ničesar drugega nečajo, kakor čimprej dokončati pred tremi leti začeto delo, čimprej dograditi hidrocentrale, ki bo okrepila našo gospodarsko moč.

Toda tudi sami nečajo stati ob strani, ob vsesplošnem prizadevanju, da zberejo naša podjetja potrebna denarna sredstva. Povedali so, da so pred nedavnim sklenili znižati ceno gradbenim storitvam za 18 odstotkov.

»Uspelo! S povečano storilnostjo, predvsem pa s skrbnim izkoriščanjem slehernega kosa lesa, vsakega prgišča cementa in litra goriva bomo to svojo obljubo izpolnili.«

Denar, ki ga vlagajo delovni kolektivi za gradnjo hidrocentrale v Vuhredu, je torej skrbno in dobro naložen. Začel se bo obrestovati s prvim obratom tretjega agregata ob novem letu, kakor na Vuhredu zatrujejo.

NOVOSTI V POTROŠNIŠKEM KREDITU

Mnogim bo ustreženo

Kredit lahko dobiš tudi za počitnice, popravilo stanovanja, primer selitve, bolezni in podobno

Zvezni izvršni svet je izdal novo uredbo o potrošniških kreditih. S to uredbo so potrošniški krediti precej razširjeni, kar bo omogočilo marsikomu, da se izkoplje iz trenutnih težav, v katere je zabredel zaradi izrednih prilik. Seveda pa moramo dobro premisliti, ko se odločamo, da si vzamemo posojilo. Nepremišljeno ravnanje lahko zavede marsikoga v kaj hude škode. To opozorilo le mimogrede. Vsekakor pa je uredba, ki daje širše možnosti posojil, dobrodošla. Zato si jo oglejmo.

Novost je v tem, da poleg posojila za kurjavo in industrijsko blago, dobiš posojilo tudi za primer letnega dopusta, poroda, smrti, bolezni, kot tudi za popravilo stanovanjskih prostorov ali selitev.

Doslej so posojila dajale le banke, hranilnice in nekatera večja trgovska podjetja. Odslej pa lahko dajejo posojila tudi manjša trgovska podjetja in delavnice. Ta pravica pa je omejena le s tem, da imajo posojilodajalci samostojno knjigovodstvo in ljudi, ki poznajo kreditno poslovanje.

Posojilo za počitnice

Kako prideš do posojila, ki ti bo omogočilo, da preživiš dopust na počitnicah? To je najzanimivejša novost v novi uredbi. Posojilo za počitnice, ki ga bo treba vračati v desetmesečnih obrokih, lahko dvignemo v banki ali hranilnici.

Višina posojila je omejena. In sicer prosilec lahko zaprosi posojilo največ v višini ene tretjine desetmesečnega zasluga. Na primer: Reden zaslužek prosilca znaša 12.000 din mesečno. V desetih mesecih je to 120.000 din. Zaprosi lahko le v višini ene tretjine te vsote, kar znaša 40.000 dinarjev.

In še nekaj. Posojilo se daje v posebnih potniških čekih. S temi čeki bo koristnik posojila lahko poravnal prevozne stroške in vso ostalo oskrbo v hotelu ali gostišču. Ne bo pa mogel kupovati v drugih trgovinah blaga ali karkoli.

Posojila za počitnice se bodo dajala od 1. septembra letos do 31. marca 1956. Ta rok bo veljal tudi v naslednjih letih. Torej, vsakdo, ki bo šel na počitnice pred septembrom, bo moral, seveda če bo to želel, vzeti posojilo že prej, najkasneje pa do 31. marca.

Posojila za primer poroda, bolezni, smrti ali selitve

Te vrste posojila bodo marsikoga lahko rešile hude skrbi. V gornjih primerih bo lahko tisti, ki je v trenutni stiski, zaprosil posojilo, vendar največ v višini 20.000 din. Posojilo bo izplačano v tem primeru v denarju.

Pač pa se daje posojilo za popravilo stanovanjskih prostorov, kakor so beljenje sob, popravilo peči itd., v posebnih čekih.

Ta posojila je treba vrniti v enem letu.

Kdo vse lahko dobi potrošniški kredit

Pravico do teh kreditov imajo predvsem delavci in uslužbenci. Pravica pa je razširjena tudi na vse tiste svobodne poklice, ki so socialno zavarovani, in na privatne obrtnike. Višina posojila pri svobodnih poklicih se izračuna na osnovi ene tretjine njihovega doprinosu socialnemu zavarovanju, pri obrtnikih pa na osnovi ene tretjine njihove davčne osnove. Po novi uredbi posojilo ne more biti manjše od 6000 dinarjev z izjemo posojila za kurjavo. Na odobrene potrošniške kredite banke in hranilnice zaračunajo 6 do 9% obresti, podjetja, ki sama dajejo kredite, pa za kritje stroškov za posojilo lahko posojilojemalcu povečajo ceno na posojilo kupljenemu blagu največ do 3%.

Tako je s to rečjo. Kakorkoli bo nova uredba prišla mnogim prav, je treba ob jemanju posojila dobro premisliti, da se preveč ne zadolžimo brez potrebe!

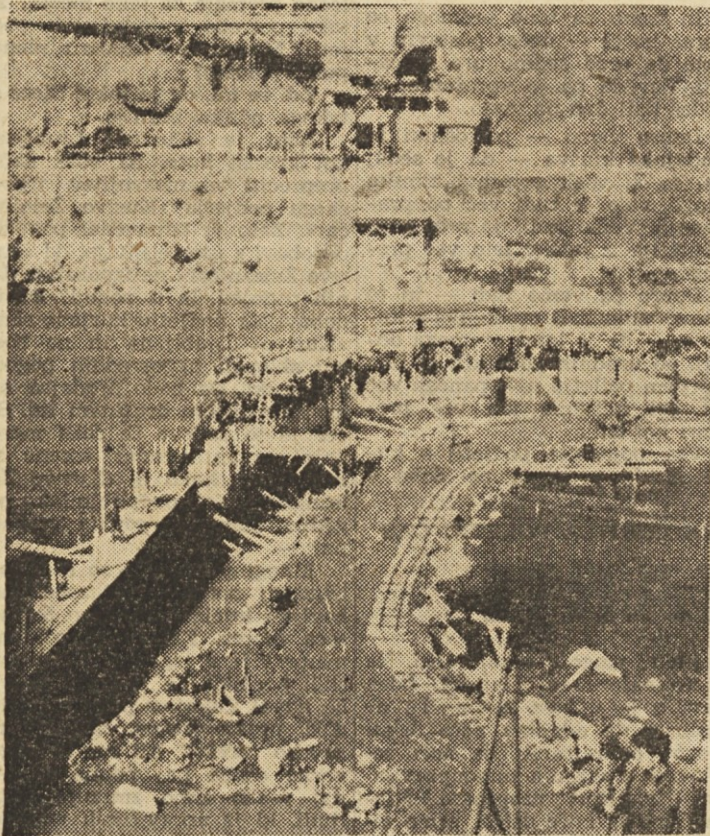
PROIZVODNJA IN IZVOZ

Prvo polletje je za nami. Gospodarstveniki so izračunali, kako smo delali in gospodarili. Stevilke in tone naj govore.

Obseg naše industrijske proizvodnje je bil v vseh mesecih prvega polletja 1955 precej večji kot lani v istem času. V prvih šestih mesecih je dala naša industrija za 23% večjo proizvodnjo kot lani od januarja do konca junija. Obetamo si torej lahko, da bo predvideno povečanje letošnje proizvodnje — za 15% nasproti ravni 1954 in za 31% glede na raven proizvodnje v letu 1954 — prav gotovo uresničeno.

Posebno je narasla proizvodnja v temeljni industriji, in sicer v proizvodnji električne energije, nafte, črne metalurgije, elektroindustrije in kemične industrije. Naše železarne so na primer izlile za 14.567 ton več surovega železa kakor lani, za 19.260 ton več surovega jekla, za 11.938 ton so izdelali več valjanih proizvodov itd. V kemični industriji so izdelali v letošnjem prvem polletju za 8576 ton več umetnih snovi. V elektroindustriji so izdelali 108.000 žarnic za močan tok več kakor lani itd. Manjši ali večji porast proizvodnje je opazen v vseh ostalih panogah gospodarstva. Stevilo zaposlenih je letos počasneje naraslo kakor je naraslo proizvodnja. Medtem, ko je proizvodnja do 23. oktobra, je število zaposlenih naraslo le za 13%. Strokovnjaki pravijo, da je ta pojav v vsakem primeru zadovoljiv, čeprav na osnovi tega še ne moremo dokončno sklepati, za koliko je narasla storilnost dela.

V letošnjem prvem polletju smo trgovali z 72 državami, lani v istem času pa le s 66. Največ smo izvozili v Avstrijo, Anglijo, Italijo, Zahodno Nemčijo. Združene države Amerike, Sovjetsko zvezo, Turčijo, Francijo in Brazilijo. V prvem polletju smo izvozili za 32 milijard 391 milijonov dinarjev proizvodov proti 31 milijardam 950 milijonom dinarjev v istem času lani.

Cez nekaj mesecev je rebrasta betonska zagatna stena že varovala delavce pred valovi. — Do maja letos so gradbinci na Vuhredu izkopali iz gradbene jame nad 60.000 kubičnih metrov zemlje

ZAKAJ NAZADUJEMO?

(Nadaljevanje s 1. strani)

Znamo je, da predelovalna industrija še ne daje dovolj proizvodov za široko potrošnjo. Zato je potrošnik v dobrih meri odvisen od storitev obrti, čeprav bi bili serijsko izdelani proizvodi v tovarni precej cenejši. Prav to pa je obrtništvo v dobrih meri izkoristilo in se usmerja k proizvodnji, ki je dražja, za njega pa donosnejša in tako hote ali ne hote prehaja v monopolni položaj. S smotnim razvojem gospodarske politike okraja s podporo uslužnostne obrti, s nenehnim ustanavljanjem novih delavnic družbenega obrtnega sektorja, z delavnicami, ki naj bi jih odprle posamezne tovarne čevljev, orodja, koles itd. bi lahko to vrzel preraščanja obrti v mala industrijska podjetja in pomanjkanja uslužnostnih delavnic precej, precej izpopolnili.

Ponekod so planirali dobiček, investicije pa...

Kadar govorimo o pomoči okrajev za razvoj obrtništva, ni tu mišljen samo denar za investicije, temveč je mišljen tudi nadzor in nenehna skrb ljudskega odbora, kako posluje ta ali oni obrat družbenega sektorja obrti. Toda na žalost lahko ugotovimo, da večina okrajev ne nudi ne te in ne one oblike pomoči v tolikšni meri,

kot bi bilo treba. Nasprotno. Precej ljudskih odborov vidi v obrtništvu le izvor svojih dohodkov, ki jih bo uporabil za razvoj drugih gospodarskih panog ali celo za negospodarske potrebe. Zadnja analiza je pokazala, da je veliko okrajnih ljudskih odborov v državi zajelo okoli 90% dobičkov iz obrti, vendar obrti pri tem ni priskrbelo nujno potrebnih sredstev za investicije. Odlok zveznega družbenega plana o letošnji oprostitvi družbenih obrtnih organizacij davka na promet, je tako, po zaslugi okrajev, ostal večji del le na papirju. V neki občini v obrobem predelu Slovenije so na primer denar, pobran iz obrtnih podjetij, potrošili za reprezentančno opremo bodočega sedeža komune. V isti občini so šivalni stroji neizkoriščeni, oziroma jih celo uporabljajo funkcionarji občine, tam pa ne ustanove šivalnice, ki bi imela, razen štirih krojačnic, dela na pretek.

Pri nas je za letošnje leto 22 ljudskih odborov planiralo 487 milijonov dinarjev investicij za obrtništvo (1954. leta pa je bilo potrošenih 531 milijonov, leto prej 225 milijonov in 1952. leta samo 70 milijonov dinarjev). Na Jesenicah in v Kranju so določili razmeroma previsoke pavšale obrtnim obratom, verjetno zato, ker potrebujejo denar za kritje lanskoletnih velikih investicijskih iz-

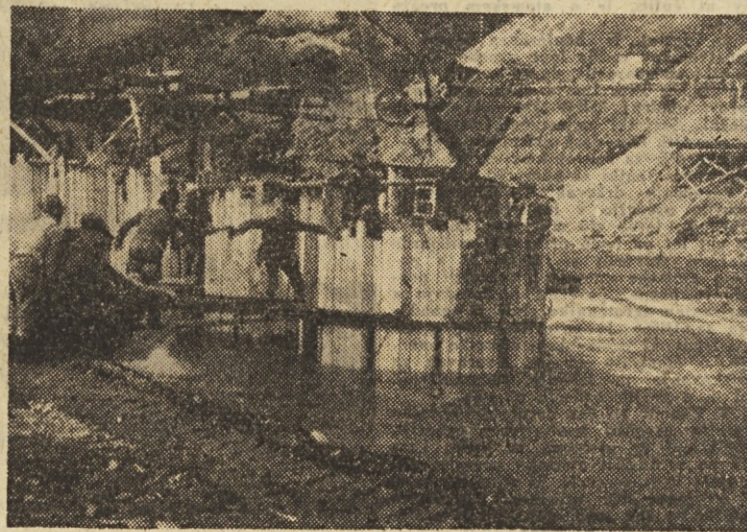
datkov. Več bi lahko storili za razvoj obrtništva na področju Krškega, Soštanja, Postojne, Murske Sobote itd.

Kaj storiti?

Marsikje ne bi bilo treba likvidirati družbenega obrtnega obrata, če bi ljudski odborniki večkrat prej pogledali, kako v podjetju gospodarijo, mu preskrbeli boljše vodjo obrata, olajšali družbene obveznosti itd. Priznajmo, da je takšne skrbi in pomoči vse premalo, preveč pa nezanimanja za obrtništvo sploh. In to drugo plat čutimo vsi, zakaj vsi smo potrošniki in vsi moramo čakati tedne in tedne na usluge in jih plačevati dražje, kot bi jih smeli.

Kaj torej storiti? Vedno velja imeti pred očmi to, da je osnovna smer obrtništva v uslužnostnih delih, v vzdrževanju in popravilu proizvodov in predmetov in v individualni proizvodnji visokokakovostnih predmetov ročnega dela. Vsega tega ne moremo zamenjati z industrijsko proizvodnjo. In zato je treba prav to smer obrtništva krepiti, ker neposredno vpliva na življenjsko, raven delovnih ljudi.

Seveda bo treba odpraviti tudi neenakopraven položaj družbenega sektorja obrti. Toda to je poglavje zase in zato o tem prihodnjik.

Tesarji so opazili zagatno steno meter za metrom, betonirni pa so jim bili z betonom vedno za petami. Tako se ponavlja v Vuhredu tekma med tesarji in betonirni dan za dnev

Dr. A. Š.

Delo, človek in njegov ORGANIZEM

Z današnjo številko »Delavske enotnosti« smo začeli objavljati izredno zanimivo poučno delo dr. Alojza Šefa: Delo, človek in njegov organizem. V obliki dvogovora med delavcem iz obrata in znanstvenikom-fiziologom dela nam bo pisec skušal na najdostopnejši način povedati, kar mora vedeti vsak delavec o storitveni sposobnosti in storitveni pripravljenosti. Naj navedemo le nekaj podnaslovov, ki nam povedo, o čem bo vse govora: Pogoji telesnega učinka; Delovni učinek — presnavljanje — ustvarjanje energije; Količina in merjenje potrebne energije; Poraba kalorij v posameznih poklih; Racionalizacija orodja in delovnega prostora; Racionalizacija transporta; Kako najdemo najugodnejši način dela; Vzdržnostno delo in vzroki ter utrujanje; Stojla in sedenje; Odmori, utrujenost in... sicer pa berite in presodite.

POGOJI TELESNEGA DELOVNEGA UČINKA

Kdor se še ne ukvarja s fiziologijo dela in športa, si ne more prav predstavljati velikih uspehov, ki so jih raziskovalci že dosegli na tem področju, in obsežne literature, ki je na razpolago resnemu iskalcu. Ljudje ročnih poklicev pa niso vedno pri volji, da bi brskali po knjigah in se učili. Zato bomo v naslednjih poglavjih v obliki razgovorov prikazali to, kar bi moral tisti, ki ga stvar sicer zanima, iskati po raznih knjigah. V vprašanjih in odgovorih med obratovodjem (A) in znanstvenikom (B) bomo razložili najvažnejše iz posameznih aktualnih poglavij fiziologije dela.

A: — Kot star obratovodja sem vas mislil že večkrat obiskati v vašem inštitutu, da bi mi kaj povedali o svojih raziskovanjih na področju fiziologije dela; o tem imam, na žalost, le meglene pojme.

B: — Tej želji je lahko ustreči. Tudi sam bi rad z vami govoril o raznih vprašanjih, ki zadevajo praktično uporabo naših raziskovanj.

A: — Tem bolje. Saj vem, da sta znanost in praksa povezani.

B: — Ali ni prav, če je tudi praksa tesneje povezana z znanostjo?

A: — Seveda bomo znanstvena dognanja v praksi hvaležno in s pridom uporabili. Stopnja sprejemljivosti je seveda zelo različna. Čim starejša je neka panoga industrije, tem bolj okorna in, rekel bi, nazadnjaška je. Najmlajše industrije se zde zato menda bolj sprejemljive.

B: — Čudno je to, da je teže uveljaviti dognanja, ki zadevajo ljudi, kakor pa tehnične pridobitve.

A: — Ali ni prav skrb za delovne ljudi vaše delovno področje?

B: — Čeprav nočemo tega imenovati ravno skrb, je vendar študij delovnega človeka in vprašanje, kako bi mu lahko olajšali njegovo delo, najvažnejši del fiziologije dela in s tem naših nalog. Zato je treba raziskati človekovo zmogljivost v vseh smereh.

A: — Ali smem takoj nekaj vprašati? Povejte mi, kako sploh dosežemo delovni učinek?

B: — Vsako telesno delo temelji na tem, da se telo preskrbuje s hrano. Vendar pa mišičevje ne more sprejeti hrane neposredno uporabiti. Ko se hrana v želodcu in črevesju doobra prebavi in razkroji, pride v krvni obtok in nato po njem v različne dele telesa: v jetra, mišice

itd. Tam so iz hrane izločene hranilne snovi, imenujemo jih hranila, naložene in čakajo poziva za nadaljnjo pot.

DELOVNI UČINEK — PRESNAVLANJE — USTVARJANJE ENERGIJE

A: — In kaj sproži ta poziv? B: — Sproži ga vsako krčenje mišic, tako neprostovoljno, kot na primer utripanje srca ali dihanje, ki nikdar ne zastane, ali prostovoljno, kot na primer hojo, prijemanju predmetov ali opravljanju različnih vrst dela v poklicih.

A: — In kaj se zgodi s hranili pri krčenju mišic?

B: — Hranila se potem, ko sprejmejo kisik, spremenijo v ogljikovo kislino in vodo. Neizgorele ostanke pa izločijo ledvice.

A: — Kako se pa mišice oskrbujejo s kisikom?

B: — Kisik vdihavamo z zrakom v pljuča in od tod pride v kri. Ogljikova kislina pa pride

v obliki ogljikovega dvokisa — CO₂ — iz krvi v pljuča in jo potem izdihavamo. Kisik stalno kroži s krvjo skozi mišice in le-te ga lahko takoj uporabijo, kadar opravljajo delo. V nasprotju s hranili torej kisika ni na razpolago v večjih zalogah. Zato moramo pri vsaki dejavnosti takoj globlje dihati in pridemo »ob sapo«, medtem ko lakoto, ki se je povečala zaradi dela, lahko potlačimo po nekaj urah. To lahko vidite na tabeli I.

I. Shema presnavljanja hranil in energije pri mišičnem delu

A: — V tehničnem jeziku bi torej lahko značili postopek, pri katerem se porabi kisik in nastane ogljikova kislina kot izgorevanje?

B: — Pri delu mišic je kemični postopek gotovo podoben izgorevanju. Toda to je izgorevanje brez ognja, ki nastane pri telesni temperaturi in ga omogoči šele posebna snov, tako imenovani fermenti.

A: — Ali ne nastajajo pri tem nujno, kakor pri motorju na zgorevanje, znatne količine toplote?

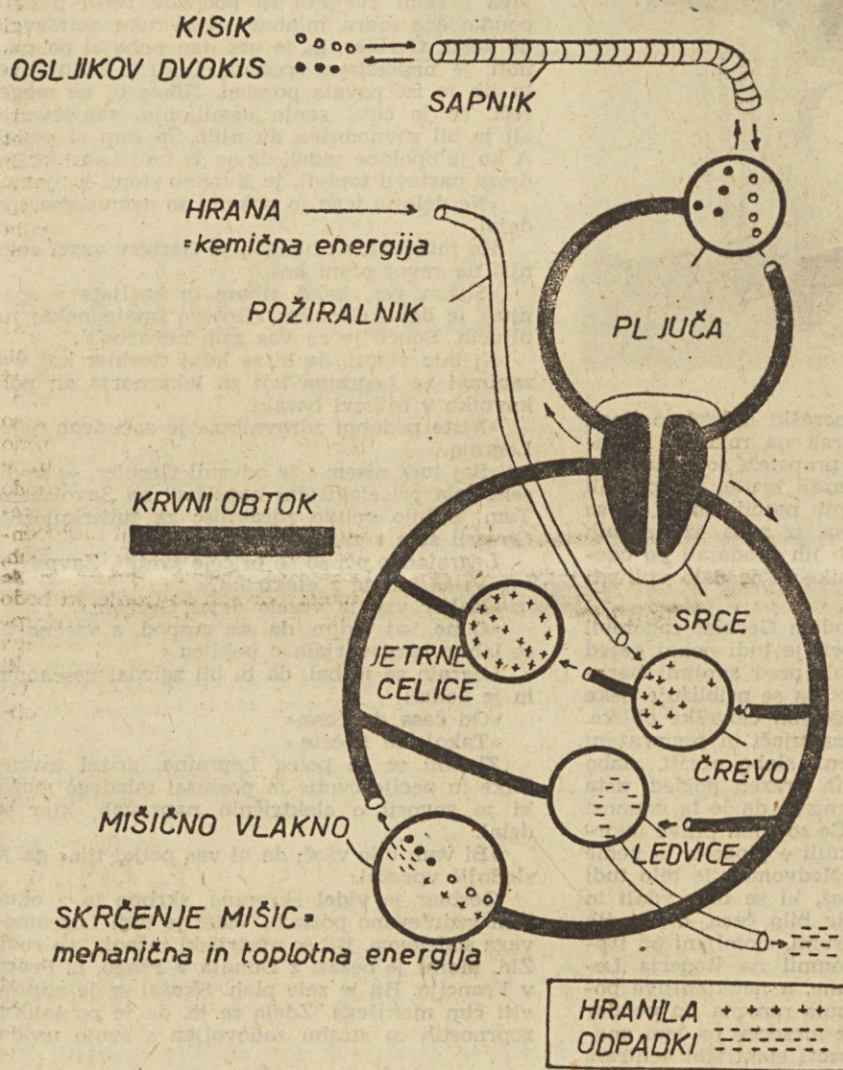
B: — Popolnoma pravilno. Saj je splošno znano, da povzroča de-

lo mišic toploto. In sicer se spremeni več kot 90 odstotkov dnevne hrane v toploto, tako da odpade razmeroma majhen del na delo mišic. To toploto mora telo odvajati, sicer bi telesna temperatura narasla nad 37 stopinj C.

Količina in merjenje potrebne energije

A: — Znano je načelo, da se pri spreminjanju energije le-ta ne izgubi, niti ne more nastati druga. Potem lahko to dokazemo tudi pri človeku?

(Nadaljevanje prihodnjé)

Desni srčni prekat poganja kri v majem krvnem obtoku skozi pljuča v levi srčni predvor. Levi srčni prekat poganja kri v velikem krvnem obtoku skozi mišice in ostale organe v desni srčni predvor. Skozi sapnik prihaja z dihanjem kisik (o o o) v pljuča in od tod v kri. Ogljikova kislina oziroma ogljikov dvokis (• • •) izstopa iz krvi v pljuča, kjer se po sapniku izdihava v zrak. Hrana prihaja po požiralniku v želodec in črevo, se tam razkroji v hranila (x x x), ki nato pridejo v kri. V jetrih se hranila dalje razkrojujejo. Mišičnim vlaknom oddaja kri kisik (o o o) in hranila (x x x), ki se pri skrčenju mišice to je pri delu, spremenijo v ogljikovo kislino in druge odpadke (• • •), ob stvarjanju mehanične in toplotne energije, ter jih kri odplavlja dalje skozi pljuča in ledvice.

OBZORNİK

Nov zakon o delavskem upravljanju gospodarskih podjetij pripravljajo

Ze nekaj časa je čutiti potrebo po novih predpisih o delavskem gospodarstvu. Temeljni zakon iz leta 1950 je v svojih načelih sicer še vedno dober in aktualen. Vendar so se pokazale nekatere praznine, nastala so v praksi nova vprašanja, številni predpisi zlasti od leta 1952, leta dalje pa so izpolnili in razširili pristojnosti organov delavske uprave. Da bi se temeljito proučila posamezna vprašanja, izdelali čim boljših predlogov za njihovo pravno ureditev in pripravili načrti novega zakona o delavskem gospodarstvu, ki bi temeljito predpisal, je bila letos marca imenovana posebna komisija za predpise o delavskem gospodarstvu. Ta je pritegnila k sodelovanju še nekatere strokovnjake, izvedla nekaj anket, imela nekaj posvetovanj, proučila nekaj obširno gradivo, ki ga je zbral biro za organizacijo uprave in gospodarstva pri sekretariatu za zakonodajo in organizacijo Zveznega izvršnega sveta. Za opis in analizo dosedanjega dela, razprav, mnenj bi bila potrebna zajetna knjiga. V tem članku naj opozorimo le na nekatere najvažnejša vprašanja, ki so predmet teh obravnav.

Med najvažnejšimi in morda tudi najtežjimi je vprašanje, kako opredeliti ali opisati delavsko gospodarstvo in njegovo vsebino. Nekaj osnov za to rešitev sicer daje že zvezni ustavni zakon, ki v svojem 6. členu določa, kaj obsega samouprava proizvajalcev v gospodarstvu. Vendar je ta samouprava širši pojem (zajema tudi združništvo) kot delavsko samoupravljanje, ki je temeljno organizacijsko načelo našega gospodarskega sistema, sistem vodenja gospodarskih podjetij in končno celokupnost pravic in dolžnosti gospodarske organizacije, delovnega kolektiva in tudi posameznikov delavcev v naših podjetjih. Precej določb o tem je raztresenih po raznih gospodarskih predpisih. Te določbe je narekovala praksa, zahteval jih je razvoj in so izraz novih odnosov, ki so se začeli oblikovati prav na podlagi načel temeljnega zakona o gospodarstvu in državnih gospodarskih podjetij iz leta 1950. Vse te dopolnitve bo moral novi zakon zajeti in jih sistematično prikazati tako, da bo vsebina delavskega gospodarstva obdelana enotno in na podlagi dosedanjih izkušenj. Tako ureditev bo skupno s podrobnejšo razčlenitvijo pristojnosti delavskega sveta in upravnega odbora po eni strani legalizacija najboljših izkušenj dosedanjih petletnih praks, po drugi strani pa osnova za nadaljnji razvoj.

Nesporno je, da je nosilec delavskega gospodarjenja — delovni kolektiv. Zato je odnos med organi delavskega gospodarjenja, zlasti delavskega sveta in delovnim kolektivom, eden od temeljnih odnosov. O njem je bilo in je še mnogo razprav, kako naj bo urejen. Ureditev mora upoštevati, da s podjetjem gospodarski delovni kolektiv, istočasno pa tudi, da je neposredno gospodarjenje po delovnem kolektivu lahko le izjema v najmanjših podjetjih. Zato je potreben tak predstaviški organ delavske uprave kot je delavski svet. Ta je sicer že sedaj po zakonu odgovoren delovnemu kolektivu. Toda kar preproste so ugotovitve, da je te odgovornosti v praksi premalo. Posledica — v praksi se ne uveljavlja načelo, da s podjetjem gospodarski delovni kolektiv. Zaradi tega se je pojavila zahteva, da se mora to načelo uresničiti z ustanovitvijo — skupščine delovnega kolektiva, kateri je treba prepustiti v odločanje vse vrste temeljnih aktov gospodarjenja (gospodarski načrt, pravila podjetja, tarifni pravilnik, zaključni račun itd.) in ji priznati pravico, da lahko celo razveljavlja posamezne sklepe delavskega sveta. Zoper to zahtevo je dokaj ugovorov tehničnega in pravnega značaja; med najvažnejšimi je pomislek, da bi lahko ob taki ureditvi delavsko gospodarjenje — zvođenelo, kar bi bilo precej negotovosti, kakšna usoda čaka že sprejeti sklep. Obstaja pa kompromisno stališče: uvedli in uzakonili naj bi se zbori delavcev. To bi bili sestanki delovnega kolektiva, kjer bi ta razpravljali o posameznih važnih vprašanjih, ki se nanašajo na organizacijo in poslovanje podjetja, in dajal o njih svoje priporočila, mnenja in predloge. Ti bi sicer ne bili obvezni za delavski svet. Moral pa bi o njih razpravljati in sklepali, o čemer bi moral biti obveščen naslednji zbor delavcev. Očitno je, da je ta ureditev povzeta po zborih volivcev in po njihovi volji v sistemu oblasti.

Tudi druga oblika sodelovanja kolektiva pri upravljanju je povzeta po oblikah sodelovanja državljanov pri izvrševanju oblasti: to je referendum. Obstaja namreč predlog, po katerem bi lahko delavski svet po lastni pobudi ali na zahtevo delovnega kolektiva ali sindikalne organizacije sklenil, naj o posameznem posebnem važnem vprašanju odloči neposredno kolektiv s tajnim glasovanjem.

Na podlagi delavskega gospodarjenja pripada tudi vsakemu posameznemu delavcu pravica, da sodeluje pri tem gospodarstvu kot polnopravni član delovnega kolektiva. Ta pravica se ne izraža samo v volilni pravici,

v pravici, da sodeluje na zborih delavcev ali pri referendumu. Ze v enem izmed prvih načrtov o delovnih razmerjih v gospodarstvu je bil storjen poskus, obdelati pravico do gospodarjenja tudi kot individualno pravico. Tudi sedaj se v pripravi za nov zakon o delavskem gospodarstvu razpravlja o njej: vsak delavec naj bi imel pravico, dajati organom delavske uprave predloge za napredek organizacije in poslovanja podjetja, za prihranke v materialu, delovni sili, zaboljšanje delovnih pogojev in varnosti pri delu.

Prav tako obravnavajo mnoga organizacijska vprašanja. Med pomembnejšimi je zamisel, naj bi se uvedli organi delavske uprave tudi v obratih in poslovnih ednicah večjih podjetij. Razpravlja se torej o uvedbi sistema, ki je bil dopuščan že s Temeljnimi zakonom o upravljanju gospodarskih podjetij, seveda z nekaterimi dopolnitvami zlasti v določavi pogojev za uvedbo obratnih delavskih svetov in upravnih odborov.

Nekaj sprememb je predvidenih tudi glede števila članov delavskega sveta in upravnega odbora. Zlasti pa naj bi bila na novo urejena mandatna doba. Za člane delavskih svetov naj bi trajala dve leti, za člane upravnih odborov pa eno leto. Vendar odločitve še ni in prav tako še ni odločeno o tem, ali naj se uvede rotacijsko načelo, po katerem naj bi se vsako leto na novo izvolila polovica članov.

Podrobneje in zlasti bolj sistematično kot dosedaj se namerava urediti volitev in odločitev delavskega sveta in upravnega odbora. Odločitev dosedaj sploh ni bil urejen in so to področje samostojno urejala pravila podjetja. Sedaj se pa celo predvideva, da bi istočasno z zakonom o delavskem gospodarstvu izšel še poseben — zakon o volitvah in o odločitvi delavskih svetov in upravnih odborov podjetij. Nekateri so sicer mnenja, da bi ne bil potreben poseben zakon, ker naj bi načela o volitvah in odločitvi vseboval že prvi zakon. Potemtakem bi bil potreben le izvršilni tehnični predpis o volilnem postopku. Zagovorniki posebnega zakona pa stoji na stališču, da so volitve tako pomembne v sistemu delavskega gospodarjenja, da jih je treba obdelati posebej.

Tudi položaj in delokrog direktorja je predmet živahnih razprav. Z novim zakonom naj bi se zlasti uredil postopek pri postavljanju in zamenjavi oz. razrešitvi direktorja. Poleg ureditve njegovih pristojnosti naj bi se uzakonila tudi njegova odgovornost upravnemu odboru: redno bi mu moral poročati o stanju in o rezultatih poslovanja in o tem, kako se izvršujejo sklepi delavskega sveta in upravnega odbora.

Izkušnje so pokazale, da delavskega gospodarjenja ni mogoče izvajati povsod povsem enako; zato se pričakuje posebnosti, ki jih je treba upoštevati pri gospodarjenju s trgovskimi, gostinskimi, komunikativnimi in sezonskimi podjetji, s podjetji, katerih delavnost ima značaj javne službe (pošta, železnica, promet, elektro-gospodarstvo). Tem pomembnostim bi bilo treba prilagoditi sistem delavskega gospodarjenja.

Ta sestanek ima zgolj informativen namen, vendar naj bo hkrati opozorilo, da bi moralo delavsko glasilo kot je »Delavska enotnost« bolj pogosto obravnavati posamezna vprašanja in izkušnje zlasti sedaj, ko se pripravljajo nov zakon o delavskem gospodarstvu in katerega načrt bo prej ali slej dan v javno razpravo, da se dobi čim najboljša ureditev te naše največje pridobitve po osvoboditvi.

Vprašanja in odgovori

J. P. Ljubljana. Za Vašo upokojevitve je bil odločen plačilni razred, v katerega ste bili 1952. leta prevedeni po pravilniku o nazivih in plačah uslužbenecov finančne službe, ki opravljajo posle v zvezi z dohodki, carinami in računovodstvom. Kot carinski uslužbenec ste bili prevedeni v naziv carinski skladščik in v najvišji ter zadnji plačilni razred tega naziva, t. j. v XIV. plačilni razred. Po 14. čl. uredb o določanju in o prevedbi pokojnin in invalidnin se uslužbenec državnega organa ob upokojitvi razvrsti v tisti pokojninski razred, ki ustreza plačilnemu razredu, v katerem je bil ob upokojitvi. Vi ste takrat bili v XIV. plačilnem razredu in Zavod za socialno zavarovanje Vas je mogel razvrstiti le v XIV. pokojninski razred.

Svojo upokojevitve in razvrstitev primerjate s prevedbo železniških skladščikov. Vaš ugovor je sicer delno utemeljen, toda pravno zankrat neupravičen. Po uredbi o organizaciji, poslovanju in vodstvu jugoslovanskih železnic se po postavi ti uslužbenec — uslužbenec gospodarske organizacije — s to uredbo so namreč jugoslovanske železnice postale skupnost gospodarskih podjetij. Z uredbo o plačah delavcev in uslužbenecov železniških prevoznih podjetij iz junija 1954. leta se je na te uslužbence razširila plačni sistem v delavstvu. Zaradi te spremembe se na pokojnine železniških skladščikov ni mogel več uporabljati 14. čl. uredb o določanju in o prevedbi pokojnin in invalidnin, temveč 10. čl. te uredb, ki pa velja samo za uslužbence gospodarskih podjetij in ne za državne uslužbence. Po tem predpisu se pa pokojninski razred določa po delovni dobi in strokovni izobrazbi in uslužbenec z nižjo strokovno izobrazbo, ki tudi opravlja posle, ki ustrezajo njihovi kvalifikaciji, in ki imajo nad 30 let delovne dobe, se razvrsti v XII. pokojninski razred. V tem spremembi je vzrok nastale razlike, da sve Vi v XIV. pokojninskem razredu, železniški skladščik pa v XII. in ev. tudi v XI. pokojninskem razredu, če je povprečni mesečni zaslužek, ki ga je uslužbenec dosegel v zadnjih treh letih, bil več kot za 20 % višji od pokojninske osnove XII. pokojninskega razreda.

Iz vsega torej sledi, da ne more biti pritožba uspešna, ker je bil za Vaš primer pravilno uporabljen veljavni predpis. Edino sprememba tega predpisa z veljavnostjo tudi na upokojevitve lahko stanje spremeni.

M. T. 22. Po šestih letih nepretrgane zaposlitve pri pošti ste letos marja opustili službo. Z avgustom ste se ponovno zaposlili v podjetju. Ali imate v letošnjem letu pravico do letnega dopusta in kdo vam ga mora dati? — Odgovor: Za letos nimate pravice do letnega dopusta. Marja je prenehala redno delovno razmerje in ker je prenehala po Vaši volji in odločitvi, pošta ni bila dolžna v odpovednem roku poslati Vas na dopust ali izplačati odškodnino za letošnji dopust. Z avgustom ste vstopili v novo delovno razmerje in pravico do rednega letnega dopusta si boste pridobili šele, ko boste imeli 11 mesecev neprekinjene zaposlitve pri novem podjetju, torej šele od 1. julija 1956 dalje.

G. V., Ljubljana: Vaši prošnji res ne moremo ustreči; niso nam znane cene za kvadratni meter orne zemlje in vrtno zemlje. Vemo le to, da so različne, ker nanje vpliva več okoliščin; nikjer pa niso predpisane. Obrnite se na kakšno realistično pisarno.

ARMADA SENCE

JOSEPH KESSEL

Bilo je na stotine mož, vzeti njihovim družinam, njihovemu delu, njihovemu mestu, njihovi resnici in zaprtih v taborišču po enostavni odločitvi funkcionarjev za nedoločen čas, kot nasedlih ladij na blatnem bregu, ki jih morje več ne doseže.

Da so pazili na te ljudi, katerih množica je vsak dan naraščala, je bilo treba drugih ljudi, ki so bili tudi vsak dan številnejši. Nabirali so jih, kakor je naneslo, na hitro, med brezposelnimi najslabše vrste, med ničvrednimi, pijanci,

degeneriranci. Na svoji beraški obleki so imeli enotno samo čepico in trak na rokavu. Plačevali so jih zelo slabo. Ti propaleži so nenadoma prišli do moči in se pokazali krute. Pridobivali so denar iz vsega: iz revnih porcij, hrane, ki so je pol odtegnili, iz tobaka, iz mila, iz drobnih toaletnih potrebščin, ki so jih prodajali po oderuških cenah. Na te paznike se je dalo vplivati samo s korupcijo.

Tako si je med sprejemanjem Gerbier zagotovil dva dobavitelja. Spregovoril je tudi nekaj besed z interniranci, ki so ležali pred svojimi barakami. Imel je občutek, kot da se približuje neke vrste plesni, rdečkastim gobam človeške oblike. Ti podhranjeni ljudje, omahujoči in premrazeni v svojih jopičih, brezdelni, slabo obriti, slabo umiti, so imeli negotov in prazen pogled, usta mehko. Gerbier si je mislil, da je ta vdanost v usodo dovolj naravna. Če so ujeli prave upornike, so jih navadno vtaknili v globoke in neme ječe ali izročili Gestapu. Nedvomno je bilo tudi v tem nekaj odločnih mož, ki se niso vdali in predali gnitju. A treba je bilo časa, da bi jih zasledil v tej neznanski trumi, zlomljeni od trpljenja. Gerbier se je spomnil na Rogerja Legraina, na njegove izčrpane, a neuklonljive poteze, njegova suha, pogumna ramena. In vendar je ravno on prebil največ mesecev na tem gnojišču. Gerbier je krenil proti električni centrali, ki je stala med osrednjimi stavbami, ki so jim v taborišču pravili Nemška četrt.

Ko je prišel tja, je srečal vrsto Kabilov, mršavih ko trske, ki so rinili pred seboj samokolnice s posodami za smeti. Napredovali so zelo počasi. Zdelo se je, da se bodo njihova zapetja zdaj zdaj zlomila. Glave so jim bile pretežke in ptičji vratovi brez mesa. Eden izmed njih se je spotaknil, njegova samokolnica se je zazibala in posoda s smetmi se je prevrnila. Olupki in umazani ostanki so se stresli po tleh. Preden je Gerbier imel čas dojeti, je videl, da se je pobesnela, ponorela jato poglala na odpadke. Potem je videl pridirjati drugo jato. Pazniki so pričeli udrihati s pestmi, z nogami, z

jermini, z biči. Skraja so udarjali, da bi vzpostavili red in zaradi dolžnosti. A kmalu so dobili veselje in ko da jih je prevzela nekaka pijanost. Merili so na občutljive in ranljive točke človeka. Na trebuh, na ledvice, na jetra, na spolovila. Niso spustili žrtve, dokler je kazala znake življenja.

Nenadoma je Gebier zaslišal gluhi in piskajoči Legrainov glas.

»Razbesni me,« mu je rekel mladenič, »razbesni me, če pomislim, da so šli po te nesrečnike v Afriko. Govorili so jim o Franciji, o lepi Franciji, o Maršalu, ki je dober stari oče. Obljubili so jim deset frankov na dan, a v ladjedelnih so dobili samo polovico. Vprašali so, zakaj, pa so jih poslali sem. Poginjajo kot muhe. In kadar nimajo časa poginiti, glejte, kaj se zgodi...«

Brez sape je prišel Legrain dolgo in votlo kašljati.

»Vsi ti dolgovi bodo poplačani,« je rekel Gerbier.

Njegov polovični nasmešek je bil ta trenutek skrajno oster. Večini ljudi je bilo neprijetno, kadar je ta izraz prešnil Gerbierov obraz. A Legrainu je vzbudil veliko zaupanje.

Proti sredini maja se je ustalilo lepo vreme. Zaprta pomlad se je naenkrat prebudila v vsej svoji moči. Tisoči majnih cvetov so pognali v travi taborišča. Zaporniki so se pričeli sončiti. Med svežim cvetjem so počivale ostre piščali, poudarjena rebra, mlahava koža roke, omršavele do kosti. Gerbier, ki je ves dan pohajal po planoti, je neprestano srečeval ljudi iz bolnišnice, ki jih je izčrpavala pomlad. Nihče bi ne mogel reči, če je čutil zanje usmiljenje, zaničevanje ali je bil ravnodušen do njih. Se sam ni vedel. A ko je opoldne videl, da se je tudi Legrain kot drugi nastavljal toploti, je živahno stopil k njemu:

»Ne delajte tega in pokrite se nemudoma,« je dejal.

Ko mladenič ni ubogal, je Gerbier vrgel suknič na revni prsni koš.

»Sliši vas, kako dihate in kašljate v spanju,« je dejal Gerbier. »Gotovo imate nekaj na pljučih. Sonce je za vas zelo nevarno.«

Ni bilo videti, da bi se kdaj Gerbier kaj več zanimal za Legrainu kot za lekarnarja ali polkovnika v njihovi baraki.

»Niste podobni zdravniku,« je začudeno dejal Legrain.

»Saj tudi nisem,« je odvrnil Gerbier, »a vodil sem dela pri električni napeljavi na Savojskem. Tam je bilo veliko zdravilišč za tuberkulozne. Govoril sem z zdravniki.«

Legrainove oči so se pričele svetiti. Zavpil je:

»Vi se bavite z elektriko?«

»Kakor vi,« je veselo dejal Gerbier.

»O ne, saj vidim, da ste gospod, a vseeno bi se lahko razgovarjala o poklicu.«

Legrain se je bal, da bi bil zgledal nesramen in je dodal:

»Od časa do časa.«

»Tako, če hočete.«

Zleknil se je poleg Legrainu, grizel travne bilke in peclje cvetic in poslušal mladega moža, ki je govoril o električnih napravah, kjer je delal.

»Bi vam bilo všeč, da bi vas peljal tja,« ga je slednjič vprašal.

Gerbier je videl skromno, skrbno in z okusom vzdrževano postajo. Videl je tudi Legrainovega sodelavca. Bil je avstrijski inženir, po rodu Žid. Moral je bežati z Dunaja v Prago, iz Prage v Francijo. Bil je zelo plah. Skušal se je napraviti čim manjšega. Zdelo se je, da je po tolikih zoprnostih in strahu zadovoljen s svojo usodo.

*

Sodba, ki si jo je Gerbier napravil o tem človeku, mu je pomagala razumeti vso daleko-sežnost prizora, ki se je nekaj zatem odigral.

Pred taboriščem se je ustavil avto Gestapa. Dvignili so zapornice. Nekaj paznikov s trakom na rokavi in čepico je stopilo na stopnico sivega avtomobila, ki je počasi drsel proti nemški četrti. Ko je dospel do električne centrale, je izstopil častnik SS in pomignil stražnikom, naj mu slede v notranjost. Bila je ura sončenja. Mnogo internirancev se je približalo avtu. Sofer v uniformi je pušil debelo cigaro in puhal dim skozi nosnice svojega širokega in zafrknjenega nosu. Ni gledal od sovraštva shušanih, na pol nagih in molčečih

ljudi. Sredi te tišine je zadonel krik, nato še eden in še eden. Nato so se zlili v tarnanje, ki je bilo kaj podobno živalskemu jadikovanju. Na pol gole ljudi je grabila panika. A vzrok groze je bil močnejši kot strah. Čakali so. Pazniki so privlekli iz poslopja sivolasega moža. Stari inženir se je še vedno otepal in kričal. Nenadoma je zagledal sovražstvo na pol golih, tihih in bledih ljudi. Govoril je besede brez zveze. Razumelo se je samo: Francoska zemlja... francoska vlada... svobodna cona...

Gerbier, ki je stal skraja za gledalci, se sam ni zavedel, da se jim je približal, se prerinil skozi zadnjo vrsto, skozi naslednjo, prišel v prvo in silil še naprej. Trepetajoča in vroča roka je prišla njegovo. Toga napetost njegovega telesa je naenkrat popustila, iz oči je izginil bolesten blesk.

»Hvala,« je rekel Legrain.

Gerbier je globoko soplel. Z nekakim pohlep-nim zaničevanjem je še gledal, kako so vrgli starega inženirja v avto in kako je sofer še naprej spuščal kolobarje dima skozi široke nosnice.

»Hvala,« je še enkrat rekel Gerbier.

Nasmehnil se je Legrainu s svojim značilnim polovičnim nasmeškom, ki se ga oči niso udeležile.

Zvečer v baraki je hotel Legrain govoriti o dogodku, a Gerbier se je izmaknil vsakemu razgovoru. Prav tako naslednje dni. Medtem je postal učitelj Armel slabši in slabši in Legrain ni mislil na drugo kot na svojega prijatelja.

Ne da bi veliko huje bledele kot običajno, je neke noči mali učitelj umrl. Rano zjutraj so Kabili odnesli njegovo truplo. Legrain je odšel na svoje delo. Dan je prešel in nič drugače se ni obnašal kot prej. Ko se je vrnil v barako, so polkovnik, lekarnar in trgovski potnik prenehali s svojo partijo in ga hoteli tolažiti.

»Nisem žalosten,« je rekel Legrain. »Armelo je sedaj bolje.«

Gerbier ni rekel Legrainu nobene. Dal mu je na razpolago zavitek cigaret, ki mu jih je popoldne prodal paznik. Legrain je pokadil kljub kašlju, ki ga je mučil, tri zaporedoma. Prišla je noč. Klicali so zbor in zaprli vrata. Polkovnik, lekarnar in trgovski potnik so pospali. Legrain je bil videti miren. Tudi Gerbier je zaspal.

Prebudil ga je znani zvok Legrainovega kašlja. Ni mogel več zaspati. Prisluhnil je bolj pazljivo in razumel. Legrain se je silil kašljati, da bi zakril ihtenje. Gerbier je pritipal do njegove roke in zašepetal:

»Pri tebi sem, stari.«

Nekaj sekund je bilo vse tiho na Legraino-

vem prostoru, kjer je bila slamnjača. »Bori se za svoje dostojanstvo,« si je mislil Gerbier. »Uganil je. A Legrain je bil pravzaprav samo še otrok. Gerbier je nenadoma začutil, da so se stisnile k njemu ozke koščene rame in telo brez teže. Slišal je komaj zaznavno jecanje:

»Nikogar več na svetu nimam... Armel me je zapustil. Morda je sedaj pri svojem dobrem Bogu. Tako trdno je verjel. A jaz ga ne morem videti tam doli. Jaz ne verujem, gospod Gerbier. Oprostite mi... a ne morem več. Nimam nikogar na svetu. Govorite včasih z menoj, gospod Gerbier. Ali boste?«

Tedaj mu je zašepetal Gerbier v uho:

»Pri nas v odporu nikoli ne zapustimo tovariša.

Legrain je molčal.

»V odporu, razumeš?« je ponovil Gerbier. »Zaspi s to besedo v glavi. Sedaj ta čas je najlepši v francoskem jeziku. Ti je ne moreš poznati. Naredila se je medtem, ko so tebe tu uničevali. Zaspi, obljubim ti, da ti jo bom razložil.«

Gerbier je spremljal Legrainu na njegov posel. Sla sta počasi in Gerbier je rekel:

»Razumeš, prišli so praznih oči s svojimi tanki. Mislili so, da so gosenci tankov zato tu, da bodo z njimi začrtali ljudstvom nove zakone. Ker so izgotovili mnogo tankov, so bili prepričani, da so rojeni za to, da bodo pisali te zakone. Groza jih je pred svobodo, pred mislijo. Pravi cilj njihove vojne je smrt mislečega človeka. Hočejo pokončati vse, kar nima praznih oči. V Franciji so našli ljudi, ki imajo isti okus in ti so vstopili v njihovo službo. In tisti so te dali sem, da gniješ, tebe, ki si komaj pričel živeti. Povzročili so smrt malega Armela. Videl si, kako so izročili nesrečnika, ki je verjel v pravico zatočišča. Ob istem času so objavili, da so zmagovalci velikodušni. Nemaren stavec je poskušal zavesti deželo. Bodite modri, bodite strahopetni, je učil. Pozabite, da ste bili ponosni, veseli in svobodni. Pokorite se in nasmejte se zmagovalcu. Pustil vas bo mirno životari. Ljudje, ki so obkrožali starca, so računali, da Francija vse verjame in da je krotka. Francija je tako civilizirana, tako pomehkušana, so si mislili, da je izgubila smisel podtalne borbe in skrite smrti. Sprejela bo in zaspala. In v njenem spanju ji bomo naredili prazne oči. In še so mislili: Ne bojmo se pobesnelih. Nimajo zveze. Nimajo orožja. Mi pa imamo vse nemške divizije, da nas bodo branile. Medtem ko so se tako veselili, se je rodilo odporniško gibanje.«

(Nadaljevanje prihodnjé)

Od kod saharin?

Leta 1879 je ameriški kemik Fahlberg slučajno odkril saharin. V svojem laboratoriju v Bostonu je delal razne poizkuse s toluol-sulfamidom, snovjo, ki se dobiva iz katrana pri destilaciji premoga. Pri obedu se mu je zdel kruh nenavadno slahek, vendar samo na površini. Ker pa je žena zatrdjevala, da ima kruh navaden okus, mu je prišlo na misel, da je kruh slahek zato, ker ga je držal v rokah, s katerimi je pri-jemal kemikalije. O tem se je takoj tudi prepričal in ugotovil, da

daje slahek okus neki oksidacijski izdelek toluolsulfamida. Dal mu je ime saharin, po perzijsko-indijski besedi sakhar, kar pomeni sladkor, in takoj spoznal, da se bo dal uporabiti v gospodarske in industrijske namene. Večja proizvodnja je bila takrat še problem, vendar so že po petih letih zgradili pri New Yorku prvo poizkusno tovarno saharina.

Saharin je kmalu prodrl tudi v Evropo. Leta 1886 so zgradili prvo tovarno saharina v Nemčiji. Nekaj let pozneje je bilo v tej državi že šest velikih tovarn, ki so letno izdelale 200 ton saharina. Ljudje so ga začeli vse bolj uporabljati, ker je bil cenejši od sladkorja. Sto kilogramov sladkorja je stalo 60 mark, 1 kg saharina, ki je nadomestil 500 kg sladkorja, pa je stal samo 30 mark.

To je bil tudi največji vzpon industrije saharina, zakaj kmalu je prišlo do boja med tovarnami sladkorja in saharina. Tovarnarji sladkorja so pritisnili na oblast, češ da bo državna blagajna ob

velike dohodke, ker ne bo več dobivala trošarine na sladkor, če bodo ljudje kupovali le saharin, ki je bil mnogo cenejši.

Leta 1900 so v mnogih državah prepovedali prodajo saharina. Odtlej so ga prodajale le lekarnar na zdravniške recepte, predvsem tistim, ki so boleli za sladkorno boleznijo.

Saharin ni škodljiv, a nima v sebi nič hranljivega. Glavna njegova lastnost je sladkoba, ki je mnogo večja kot pri sladkorju. Vendar pa tega ne more zaradi hranljivih snovi nadoknaditi.

Tračnik je iskal

Feliks je imel sina Toneta, ki je bil prav tak veseljak kot on sam. Ko Tone na nočni izmeni »mačka« ni mogel več krotiti, je zlezel v zaboj za orodje in zaspal. Nadzornik, ki je prišel na odkop, ni vedel, kam je odšel. Začel ga je iskati. Zazdalo se mu je, da se skozi špranje zaboja nekaj svetlika. Potolk je po pokrovu in zavpil:

»Tone? Si notri?«

»Kaj pa kričiš? Saj nisem gluhi, je bilo slišati iz zaboja.

»Zakaj pa si, hudiča, zlezel v zaboj.«

»Zakaj, zakaj? Tračnik iščem!«

»VELETEKSTIL«

trgovsko podjetje s tekstilom na debelo — prej »TEKSTIL-OBUTEV«

vabi maloprodajno mrežo
k nakupu

NA ZALOGI BOMBAŽNE TKANINE
VSEH VRST, KONFEKCIJA, TRIKOTAŽA
IN PLETENINE

OPOZARJAMO NA SORTIRANO ZALOGO
BLAGA ZA ŽENSKO IN MOŠKE OBLEKE
TER PLAŠČE

LJUBLJANA
NAZORJEVA ULICA 4

Nepremišljene graditve so drage

VELIKO PRIZADEVANJ

Svobodarji v Mengšu imajo z graditvijo svojega Prosvetnega doma res smolo. Načrti, ki so bili napravljeni »pod roko«, niso ustrezali, zato so morali od 1948 načrte spreminjati in marsikaj zazidano podirati. Letošnja sredstva so v glavnem porabili za podiranje dozidanih prostorov. Žal je bilo teh sredstev premalo, da bi lahko dogradili vsaj en prostor. Tako jim kljub dobri volji in majhnim podporam, ki jih dobijo, še ni uspelo dograditi prostorov za delo posameznih sekcij. Če hočejo v Mengšu v soboto in nedeljo odigrati kakšno igro, ali pa prirediti koncert, se morajo pogosto prepirati z upravo kina, ki ima seveda tudi svoj program in svoje obveznosti in ji takšno gostovanje ob sobotah in nedeljah ni po volji. K sreči je uprava kina pokazala razumevanje za prizadevanje »Svobode« in jim za njihova gostovanja z generalko vred računa le 2000 dinarjev najemnine. Zaradi pomanjkanja prostorov nastaja pri »Svobodi« občutna gospodarska škoda, saj nimajo niti potrebnih prostorov za kulise, tako da se jim od igre do igre pokvarijo.

je z njim v Trzinu in Bukovici. Uspela je tudi uprizoritev »Miklova Zala«, ki so jo dvakrat igrali na prostem. Znana, našim amaterskim odrom priljubljena, lahkotna amer. komedija »Draga Ruth«, je zamikala tudi mengeške igralce. Dvakrat so jo uprizorili doma, z njo pa so tudi gostovali v Trzinu. Največji uspeh so igralci dosegli z dramo »Mladost pred sodiščem«. Po treh uprizoritvah na domačem odru so z njo gostovali še v Gobjah, na Viru pri Domžalah in Bukovici. Igralci niso pozabili niti na najmlajše. Zanje so pripravili pravilčno igro »Kralj Briljantin«. Brez operete tudi v Mengšu ni šlo. »Hmeljska princeza« je doživela na domačem odru tri dobro obiskane predstave.

Medtem ko so igralci gostovali tudi po bližnjih odrih, je ženski mladinski in pionirski pevski zbor nastopal na raznih domačih proslavah.

Med najbolj uspele sekcije mengeške »Svobode« lahko brez dvoma uvrstimo izobraževalno. Posebna odlika te sekcije je, da je zala izbrati zelo tehtna predavanja in kar je še važnejše, preskrbeti tudi dobre predavatelje iz Ljubljane. — Tako so se vse leto vrstila v Mengšu zelo zanimiva predavanja. Dr. Tominko je predaval »O sončnem sistemu in nebeskih telesih«. Dr. Ivan Bonač »O zgradbi in delovanju človekovega organizma«. Dr. inž. Hinko Nučič »O atomski energiji in atomskem orožju«. O svojih vtisih po Južni Ameriki je govoril inž. Evald Sitar, Janez Vipotnik pa o potovanju po Indiji, Indoneziji in Burmi. Sledilo je pet zanimivih predavanj o vzgoji otrok. Za zaključek pa je predaval Vladimir Perpar »O delavskem upravljanju«. Tudi knjiž-

nica v Mengšu dokaj dobro deluje. Izmed vpisanih 290 članov ima rednih izposojevalcev 120. Ti so v letošnjem letu izposodili 1371 knjig. Zanimivo je tudi, da je uspela »Svoboda« pridobiti 266 naročnikov na »Prešernovo knjižnico«.

Ideološki tečaj sicer ni uspel tako kot so pričakovali, vseeno pa je bilo na petih predavanjih po 25 tečajnikov.

»Svoboda« v Mengšu se po zaslugi prizadevnega upravnega odbora in zaradi razumevanja množičnih organizacij, zelo dobro razvija. Njeno udejstvovanje pa občutno zavirajo denarne težave. Tovarna glasbil »Melodija«, ki je spriče gospodarskih nerednosti zašla v denarne težave, ni mogla izpolniti svojih denarnih obljub. Veliko zanimanje za delo »Svo-

bode« pa so pokazali tudi kmetje, ki so darovali in pripeljali za Dom kulture ves potreben les, ki bi sicer stal »Svobodo« preko milijon dinarjev. Društvo rabi za dokončno dograditev projektiranega Doma kulture še 23 milijonov dinarjev. Društvo ve, da bo treba še nekaj let prizadevanja, da bodo lahko zbrali potrebni znesek. Če pa bi dobili vsaj tri milijone, potem bi v toplejših dneh že lahko igrali v dvorani.

Razveseljivo v mengeški »Svobodi« je tudi to, da je izmed 391 vpisanih članov kar 193 mladine, ki je v društvu zelo aktivna. V Mengšu so mi še povedali, da so zelo hvaležni Glavnemu odboru Zveze »Svobod« za izkazano pomoč in da se bodo potrudili, da bodo to pomoč s požrtvovalnim delom opravičili.

—vim

Umrl je Thomas Mann

V Švici, kamor se je pred nekaj leti priselil iz Amerike, je umrl znani nemški pisatelj Thomas Mann.

Thomas Mann se je rodil leta 1875 v Lübecku v bogati trgovski družini. V skoraj polstoletnem knjižnem ustvarjanju je Thomas Mann objavil okoli deset tisoč strani romanov, novel, esejev in člankov. Star komaj 25 let je izdal znameniti roman »Buddenbrooki«, ki ga prištevajo med njegova najboljša dela. Poleg drugih je izdal še znamenite romane »Carobni breg« in »Doktor Faustus«.

Thomas Mann je s svojo mojstrsko, stilistično izpolnjeno, včasih malce trdo prozo, ki ji je pretirana temeljitost mestoma celo škodila in hromila njegova lirčna občutja, uspel ustvariti značilen, velikopotezen, umetniški izraz sveta, podvrženega njegovi tehtni analizi, nadahnjene s širokim humanizmom.

Zaradi svojega naprednega delovanja je bil trn v peti nemškemu fašizmu. Ko so prišli nacisti na oblast, se je Thomas Mann izselil najprej na Češko, od tam pa v Švico. Tudi v Švico je prejemal nevarne grožnje ter se je zato izselil v Ameriko, kjer je sprejel ameriško državljanstvo. Vrnil se je šele po drugi svetovni vojni, vendar ne v svojo domovino.

Za svoje književno delo je prejel Thomas Mann Nobelovo nagrado. Z njo je bilo dano najvišje priznanje človeku, domoljubu, ki mu je bila ljubezen do resnice, pravičnosti in humanizma višja kot pa domotožje.

Ko so pred dvema mesecema praznovali književnikov 80. rojstni dan, ni nihče slutil, da bomo tako kmalu izgubili enega izmed najbolj uglednih pisateljev.

O DELU »SVOBODE« VIDEM-KRŠKO

LEPO NAPREDUJEJO

Posebno prizadevna je igralska družina

»Svoboda« Videm-Krško je eno izmed tistih društev, ki je iz skromnih začetkov, ob požrtvovalnosti svojih članov, doseglo zelo lepe uspehe. Društvo, ki se je rodilo iz dramske in šahovske sekcije, je od svoje ustanovitve razvilo precej široko prosvetno dejavnost.

V sezoni je igralska družina nastopila s komedijo »Scampolo« in dramo »Via Malas«. Pred kratkim pa so z uspehom zaigrali vsebinsko ne najbolj primerno burko »Stari grehi«. Pozabili pa niso tudi na zabavo, saj so dvakrat z uspehom priredili »Veseli večer«, ki so ga poslušalci zelo hvaležno sprejeli.

Uspehi igralske družine so vzpodbudili tudi mladino, ki je dala letos spomladaj pobudo za ustanovitev mladinskega odra. To zamisel, ki je bila hvaležno sprejeta, so kmalu uresničili. Začeli so z vajami melodrame »Kronanje Matije Gubca«, ki jo je dramaturg režiser tov. Zemljak. S to melodramo so z uspehom nastopili na mladinskem festivalu v Kranju. Z njo so gostovali tudi pri gojenih predvojaških vzgoje v Kostanjevici.

V sklopu mladega odra, kar organizacijsko najbrž ni najbolj primerno, so ustanovili tudi plesno skupino, ki je že trikrat z uspehom nastopila.

Po uspehi uprizoritvi »Kronanje Matije Gubca« se je mladinski oder predstavil domačemu občinstvu z Ingoličovo komedijo »Krapci«.

Za igralci nočejo zaostajati pevci, ki so pod vodstvom Strmičnika že trikrat nastopili. — Z njihovo pomočjo je bil v Krškem prirejen uspeh nastop neznanih talentov. Ta prireditev, ki se je naša društva vse bolj poslužujejo, je odkrila, da imajo v Krškem precej talentov, ki bodo lahko s temeljitim prizadevanjem in pod dobrim strokovnim vodstvom dosegli še lepe uspehe. Izmed nastopajočih so se najboljše odrezali mladi glasbenik Riko Celhar, pesnik Franci Kuhar in kmečko dekle Marica Ašič, ki je zelo doživeto čitala odlomek iz svoje povesti »Trije cvetovi«.

Šahovska sekcija je izvedla dve uspehi simultanki, in sicer eno z velemojstrom Pircem, drugo pa z bivšim mladinskim prvkom Hočevarjem. Poleg teh simultank pa je organizirala več meddruštvenih šahovskih srečanj.

Prosvetno delo v Vidmu pa občutno zavira pomanjkanje prostorov. Za silo se poslužujejo bivšega prosvetnega doma, ki pa je v dosedanjih oblikah za prireditve premajhen. Ker še ni dokončno rešeno vprašanje lastništva tega doma, »Svoboda« še ni mogla pričeti s prenavljanjem in razširjenjem. Po zamisli strokovnjakov bo sedanji dom na Vidmu dal po prenovitvi celotni okolici zelo lep izgled. Upravni odbor »Svobode« namerava do naslednje sezone prenovljeni dom izročiti svojemu namenu.

PABERKI

O DELU »SVOBOD«

Moški in mešani pevski zbor DPD »Svoboda« Jesenice sta priredila letos že več nastopov. Pred letnim dopustom so se člani obeh zborov odločili, da bodo gostovali v Rimskih Toplicah. Tu so v dvorani oskrbovancev vojaškega okrevališča izvedli uspeh koncert, ki so ga izpopolnjevali solistične točke tovarišice Klečeve in Cegnarjeve. Za umetniško izvajanje je bilo tamkajšnje občinstvo jeseniškim pevcem zelo hvaležno.

Igralska družina »Svoboda« Rudnik v Kočevju je imela občni zbor. Delo igralske družine v preteklem letu je bilo zelo uspešno. Občinstvu so se predstavili s šestimi premierami, od katerih je najbolj uspela drama »Mladost pred sodiščem«, s katero so gostovali tudi izven Kočevja. Posebno pohvalo zasluži igralska družina tudi zato, ker je organizirala posebne predstave za dijake in otroke osnovnih šol. Iz blagajniškega poročila je bilo razvidno, da si je družina nakupila precej novih kulisa, vseeno pa je bila njena bilanca aktivna.

Nove dejavnosti

Kulturna, sproščena zabava, je tudi prosvetno delo. Tega so se v polni meri zavedali člani »Svobode« Dobrna iz Trbovelj. Z veličnimi napori, z izredno požrtvovalnostjo, so zgradili letni vrt z veliko betonsko ploščo, ki bo omogočila plesalcem, da se bodo sproščeno zavrteli. Društvo se je odločilo za zgraditev letnega vrta tudi zato, ker namerava v poletnih mesecih prirediti na tem prostoru tudi kinopredstave. Ta njihova prizadevanja so razveseljiva toliko bolj, ker je bila Dobrna in stari Jugoslaviči najbolj bomo in zapostavljeno delavsko naselje v revirjih. Prav svobodarji pa hočejo s svojimi prizadevanji polepšati to naselje in mu omogočiti razgibano kulturno življenje.

na prosvetno delo, pač pa na vso prosvetno, politično in gospodarsko problematiko kraja. Na vodenem mestu je članek predsednika Zveze »Svoboda« Ivana Regenta »Moj pozdrav Svobodi v Ljubljani ob petindvajsetletnici«. V članku razvija avtor tehtne misli o nalogah delavskih prosvetnih društev, ki so dragocene za vsa ostala društva.

Prizor iz prvega dejanja drame Franceta Bevka »Kajna«, ki jo je uprizorila igralska družina »Svoboda-Rudnik« iz Kočevja

»Svobode« se vse bolj uveljavljajo v našem kulturnem življenju. V njihovih programih zasledimo že zelo zahtevna dela, ki terjajo od nastopajočih izrednih naporov in tudi pridobljenega znanja. Tem prizadevanjem je dodala »Svoboda« v Ljubljani še enega. Izdala je dokaj obsežno spominsko knjigo »Liboje, 25-letnica »Svobode««. V knjigi, ki obsega 132 strani, je objavljenega mnogo gradiva, ki ni vezano zgolj

A. P. Čehov:

Žalost KOČIJAŽA JONA

Komu naj izpovem svojo bolelost?

»Jaz? Hi... hi... vesela gospoda! Zdaaj imam le še eno ženo... vlažno zemljo. Hi... ho... ho... To je grob. Sin mi je umrl, a jaz sem živ... Smrt se je zmotila, smrt je zamenjala vrata... namesto, da bi bila vstopila k meni, je krenila k sinu...«

Ko je Jona dobil dvojčaka, še dolgo gleda za majajočimi se dečaki, ki so zginili v temni veži. Zdaaj je zopet sam in zopet prihaja boleča tišina. Žalost, ki je bila za trenutek onemela, se oglašja znova in mu lega na prsi še z večjo težo. Kožižaževe oči bolesto in nemirno begajo po gručah, ki se pomikajo po obeh straneh ulice. Kaj ni mogoče izmed teh tisoč ljudi najti nekoga, ki bi ga poslušal? A ljudje grede mimo, izgledajo ne da bi zapazili njega, še manj da bi zaslišali njegovo težko žalost. Bolest je velika in ne pozna meja. Če bi Jona počilo srce, se odprle prsi in bi se iz njih razlila žalost, se zdi, da bi preplavila vso zemljo. Zato pa ni nič manj nevidna. Oprezno se je stisnila v tako majhen kofček, da je ne najdeš z lučjo pri belem dnevu.

Jona zagleda možaka z vrečo in ga skuša zaplesti v pogovor: »Dragi, koliko je že ura?« ga vpraša.

»Deset... Kaj čakaš tu? Pojdi!«

Jona se premakne za nekaj korakov; znova zleze vase in se preda potrtosti. Ze je prepričan, da je zaman zatekati se k ljudem. Vendar ne mine pet minut, ko se zrauna, strese z glavo, kot da bi od nekje priletel udarec in tleskne z vajeti. Bolesti, ki jo čuti, ne more več trpeti.

»Domov,« si misli, »domov!«

In konj pa, kakor da bi doumel njegovo misel, se spusti v lahek dir. Ni minilo pol ure, ko Jona že sedi pri velikih, zanemarjenih peči. Zrak je gost, sopolen in dušljiv. Ljudje, ki spe po tleh, klopeh in na peči, smrče. Starci jih gleda, se nerodno čoha in žal mu je, da se je tako zgodaj vrnil domov.

»Za oves nisem zaslužil,« si misli. »Toda to ni najhujše, čeprav dobro opraviš svoje delo... Sicer pa, če si sam sit, če konj stoji pri polnih jasljih, je človek spokojen.«

Iz enega izmed kotov se izleče mlad izvošček, močno zazeha ter obstane pri vedru vode.

»Te žeja?« sprašuje Jona.

»Kakor vidiš, da!«

»Tako, tako; pa na zdravje... A meni, bratec, je umrl sin. Čuješ, sin mi je umrl... ta teden v bolnišnici... O, to je hudo!«

Jona opazuje, kakšen vtis so napravile njegove besede, toda ničesar ne zaznaja. Mladi izvošček se je nalokal vode, se pokrli čez glavo in že spi. Starci nemo obstrni in zmaje. Kot se je onemu zahotelo piti, tako se hoče njemu govoriti. Skoraj bo teden dni, kar je umrl sin, a on ni mogel z nikomer o tem govoriti, kakor je prav. A rad bi govoril na dolgo in široko. Povedati mora, kako je sin zbolel, kako je trpel in o čem je govoril pred smrtjo; kako je izdihnil. Govoriti mora o pogrebu in o poti v bolnišnico po pokojnikove stvari... Ne, ni malo, o čemer mora pripovedovati. Kdor bi poslušal, mora od sočutja vzdihovati, tarnati, jokati... Še lepše bi bilo o tem govoriti z ženskami. Čeprav so koze, jokajo pa že zaradi dveh besed.

»H konj pojdem,« reče Jona. Casa za spanje je še dovolj; do jutra se bo že naspal.

Ogne plašč in gre v hlev, kjer stoji njegov konj. Jona razmišlja o ovsu, senu in vremenu. Le o sinu ne more premišljevat, ker je tako strašno sam... Da, s človekom bi se mogel pogovarjati o njem, si predložiti njegov obraz... Ne, sam tega ne zmora, ne, preveč je strašno...

»Ali ješ?« vprašuje Jona svojega konja, ko zagleda njegove žive oči. »Le jej, le... če nisva zaslužila za oves, bova jedla seno. Da... Star sem že za vožnjo... Sin bi moral voziti, da, sin! To bi bil kočijaž, da nikjer takega! Da, če bi bil živ!...«

Jona za trenutek obmolke, nato nadaljuje:

»Tako je to, brat, kobilica... Ni več Kuzme Joniča... Umrl je... Zbolel je in umrl... Kaj bi bilo, da imaš ti žrebička in ti si temu žrebičku rodna mati... In, recimo, da ti ta žrebiček ne pričakovanu umre... Hudo bi ti bilo, kajne?«

Kobilica venomer zveči, posluša in s sapo greje mrzle roke svojemu gospodarju.

Jonu je toplo pri srcu in kobilici pripoveduje o svoji bolesti.

Aretacija v Tokiu

Japonska policija je zaprla Sanza Nosako, generalnega sekretarja Komunistične partije Japonske

Iz Tokia poročajo, da je policija aretirala Sanza Nosako, generalnega sekretarja japonske komunistične partije.

Ko so leta 1950 ameriške okupacijske oblasti pod poveljstvom generala Mac-Arthurja zaprle veliko japonskih komunistov, je Nosaka, ki je bil tedaj eden izmed članov vodstva japonske partije, odšel v ilegalno. Tajno je deloval pet let, a policija ni mogla odkriti njegovega bivališča. Medtem je generalni sekretar Kišši Tokuda umrl in Nosaka je postal šef japonske partije.

Policija je bila prepričana, da živi Nosaka na Kitajskem. V četrtek pa se je nenadoma pojavil v Tokiu in govoril na nekem delavskem zborovanju. Policija ga je aretirala, češ da je »prekršil zakon o političnih organizacijah«.

Južna Koreja... — Dežela revščine, brezpravja in nasilja. — Dežela, kjer gospodari stari diktator Ri in kjer otroci takole služijo kruhu

OB INDIJSKEM NARODNEM PRAZNIKU

Praznik prijateljev

Ob osmi obletnici indijske neodvisnosti tudi mi iskreno čestitamo ljudstvu Indije z željo, da bi v boju za svojo lepšo bodočnost vedno zmagovalo

V ponedeljek je indijsko ljudstvo svečano praznovalo osmo obletnico svoje neodvisnosti. Na številnih proslavah in zborovanjih so govorili predvsem o uspešnem zaključku prvega petletnega plana in o začetku drugega, tako imenovanega »revolucionarnega« plana o preobrazbi zaostale dežele v gospodarsko razvito in politično združeno celoto. Razen tega pa se je praznovanje osme obletnice indijske neodvisnosti vršilo v znamenju boja za priključitev se neosvojenih delov indijskega ozemlja, portugalskih kolonij Goe, Diua in Damana.

Komaj osem let je minilo, odkar si je Indija priborila neodvisnost. Osem let ni dolga doba, in vendar se je Indija v teh letih temeljito spremenila.

Nekoč zaostala, revna in uboga dežela, ki so jo imperialistične sile potegnile v ozadje in temeljito ožele, je danes dežela nenehnega napredka, gospodarskega, kulturnega in političnega, dežela, ki je s svojim mednarodnim delovanjem zavzela eno izmed prvih mest v boju za mir in pravične odnose med narodi. Indijsko ljudstvo je v teh letih dokazalo, da zna samo gospodariti v svoji domovini, neprimerno boljše kot tujci, ki so je zavirali napredku Indije. Osvobodena Indija je s hitrimi koraki krenila naprej, premagala številne težave, izbrala svojo socialistično pot v lepšo prihodnost in se pridružila svobodoljubnim, demokratičnim in naprednim državam. Na tej poti si je pridobila veliko iskrenih prijateljev. Jugoslovanski delavci smo pomislili, da nas Indija šteje med svoje najboljše in najbolj iskrene prijatelje.

Ob indiskem narodnem prazniku je »Hindustan Times« napisal: »Čaka nas izpolnitev velikega načrta. Indija je pripravljena. Vse naše misli so posvečene širokim in smelim etapam našega plana, kajti Indija nima pred seboj le uspehov prvega plana, ampak tudi zahtevo, da z velikimi koraki stopa naprej, da bi nadomestila izgubljeno in da bi korakala vzporedno z ostalimi narodi na svetu. Indijski narod prikaže, da bo v prihodnjih letih urejeno vprašanje tujih posesti v Indiji in da se bodo razvili prijateljski odnosi s sosednjim Pakistanom.«

V poslanici, ki jo je ob Dnevu neodvisnosti poslal ljudstvu Indije predsednik indijske republike Prasad, pa

je med drugim rečeno, da je izpolnitev prvega petletnega plana prinesla ljudstvu koristi v obliki povečanja proizvodnje in splošnega razvoja dežele. »Čeprav pomenijo ti uspehi samo začetek velike izgradnje, za katero se je Indija odločila, so dovolj veliki, da bodo razbili skepticizem nekaterih ljudi. Odočeni smo vzpostaviti resnično deželo blaginje.«

Volilni prizor iz Singapura, angleške kolonije v Aziji, kjer so pri nedavnih parlamentarnih volitvah zmagale nacionalne stranke, ki se zavzemajo za neodvisnost Singapura

VOJNOHUJSKAŠKI IZPADI STARCA IZ SEULA

KOREJSKA TRAGEDIJA

Azijski diktatorji rovarijo. — Strah pred mirom. — Demonstracije proti nevtralni komisiji v Južni Koreji.

Začelo se je že tedaj, ko so se pojavili prvi znaki popuščenja v mednarodnih odnosih. Južnokorejski Sing Man Ri, talvanski Čang Kaj-šek, južnovietnamski Din Dlem in ostali nazadnjaki, ki grade svojo politiko na zaostrevanju mednarodnih odnosov, ter menijo, da bi obnove s koncem hladne vojne propadla tudi njihova oblast, so začeli rovariti. Mednarodna reakcija, razočarana nad ženevskim uspehom, jih je poslala v prve vrste boja proti miru in napredku.

Se huje pa so azijske zagovornice hladne vojne razhudili ameriško-kitajski razgovori o mirni ureditvi ne-

katerih spornih vprašanj med Pekinom in Washingtonom.

Kitajska vlada je tudi predlagala, naj bi sklicali konferenco o Aziji, na kateri bi razpravljali predvsem o Koreji, Indokini in Taiwanu. Medtem je kitajska vlada sporočila, da je pripravljena umakniti svoje čete s Koreje, če to stori tudi Američani. Vse to je povzročilo, da so azijski diktatorji izgubili živce. Čang Kaj-šek je spet napadel kitajsko celino. Dlem je odklonil pogajanja o volitvah, ki bi združile deželo. Sing Man Ri pa je ukazal članom nevtralne komisije za premirje na Koreji, naj do sobote, 13. avgusta popolnoma zapuste Južno Korejo.

Na Koreji namreč že dobro leto dni deluje nevtralna komisija, ki nadzoruje korejsko premirje. V njej so poljski, češki, švicarski in švedski delegati. Sing Man Ri je izgnal to komisijo, da bi imel proste roke pri zaostrevanju odnosov s Severno Korejo in da bi lahko neovirno izpolnil svoje agresivne načrte. Starci iz Seula še vedno sanja o vojaškem pohodu na Sever.

Ko je Rijska vlada razglasila svoj sklep o izgonu nevtralne komisije, so se na ulicah južnokorejskih mest pojavili demonstranti in navajali na hiše, v katerih prebivajo člani nevtralne komisije. Prišlo je do spopadov med demonstranti in ameriški vojniki, ki so varovali člane nevtralne komisije. V prvih štirih dneh je bilo ranjenih 80 Korejcev in 22 ameriških vojakov.

9. avgusta je skušalo 20.000 južnokorejskih demonstrantov prodrati v sedež nevtralne komisije v Fusanu. Ameriški vojniki so uporabili orožje. Ranjenih je bilo 56 demonstrantov.

10. avgusta so se v Fusanu 3000 demonstrantov ves dan brezuspešno zaganjalo v zaščitni kordon, ki so ga ameriški vojniki sklenili okrog sedeža nevtralne komisije.

11. avgusta so se demonstracije nadaljevale.

12. avgusta je vojna komisija za premirje svetovala nevtralni komi-

KAJ SE DOGAJA V ARGENTINI

STAVKE IN ATENTATI

Peronova vlada popušča, opozicija pa dviga glavo. — Atentati v Buenos Airesu. — Demonstracije študentov. — Zagonetna smrt zdravnika Ingalinela in stavka zdravstvenih delavcev.

V Argentini še vedno ni miru. Junjski državni udar klerikalnih fanatikov in nekaterih enot argentinskega letalstva je nevarno zamajal Peronovo vladavino. Vojska, ki je ostala zvesta Peronu in vladi, je sicer upornike premagala, obenem pa se je močno uveljavila, in verjetno tudi zahtevala, naj Peron s popuščanjem opozicijskim strankam pomiri deželo.

Po ponesrečenem državnem udaru je nastopilo obdobje popuščenja. Zabeleženo je bilo nekaj atentatov, ki so bili na položaj predsednika peronistične stranke in ostal le šef države. Odstopili so vsi peronistični voditelji. Zamenjali so notranjega ministra. Zamenjali so tudi predsednika sindikata Vuletica, ki je bil znan po svojem brezkompromisnem stališču do klerikalizma. Opozicijskim strankam so dovolili delovanje. Spremenili so volilni zakon v prid strankam opozicije. In tako dalje. Vendar ukrepi niso pomirili dežele. Opozicijske stranke (klerikalne, meščanske, levičarske) so nastopile s svojimi zahtevami. Vlado popuščanje je opozicija ohranilo in spet so se začeli neredi.

V Buenos Airesu, glavnem mestu Argentine, je vsak dan nekaj atentatov. Pretekli četrtek so neznanec streljal na mornarja, ki je stražil neko cerkev. Druga skupina neznanec je streljala na nekoga policijskega agenta. V nedeljo, 10. avgusta, so bile v Mendozini demonstracije študentov. Stot študentov je hodilo po ulicah, vzklikalo proti režimski študentski organizaciji. Policija je demonstracije razglašala.

Nekaj dni prej so zdravstveni delavci stavko protestirali proti nastopu policije. V zaporu je napadel zdravnik Huan Ingalinel, član komunistične partije. Razširilo se je vest, da so ga policaji mučili do smrti in njegovo truplo vrgli v reko Parana. Dogodek je razburil argentinsko javnost in zelo škodoval ugledu režima.

V Argentini torej. Spet med vlado in večbarvno opozicijo se nadaljuje. Pravkar smo zvedeli, da so med višjimi oficirji argentinske armade odkrili skupino zarotnikov, ki so hoteli ubiti Perona in se nekatere argentinske državnike. Zaroto so organizirali češki klerikalci pod vodstvom britanijskih mornariških oficirjev. Klerikalna reakcija je torej spet pokazala zobe.

Nov miroljuben ukrep sovjetske vlade

Sovjetska vlada je sklenila, da bo do 15. decembra zmanjšala svoje oborožene sile za 640.000 vojakov.

Ob tej priložnosti so v Moskvi izdali sporočilo, v katerem pravijo, da kažejo rezultati ženevske konference, da je prišlo do določenega zmanjšanja mednarodne napetosti. Sovjetska vlada želi s tem ukrepom prispevati k še večjemu zmanjšanju mednarodne napetosti in vzpostavitvi zaupanja med narodi. Sklep Sovjetske vlade o zmanjšanju oboroženih sil je po vsem svetu nalezl na odobravanje, saj kaže iskreno željo po miru in prijaznosti med ljudmi.

OBISK IZ AZIJE

V Jugoslavijo je prispel generalni sekretar Azijske socialistične konference. Pri nas bo ostal nekaj dni kot gost socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije.

SMRTNI KRČI FRANCOSKEGA IMPERIJA

Jalov kompromis

Po dolgotrajni in burni razpravi o usodi Maroka se je francoska vlada zatekla h kompromisu. Pa tudi tokrat njen kompromis ni nikogar zadovoljil. Niti pristave reform, niti reakcionarnih kolonialnih magnatov, pa tudi ne maroškega ljudstva.

Gilbert Grandval, francoski generalni rezident v Maroku, je predlagal, naj bi Pariz začel izvajati v Maroku velike gospodarske, socialne in politične reforme. Odstavili naj bi sultana Mohameda ben Arafu, ki je lutka v rokah kolonialnih magnatov in korumpiranih plemenskih poglavarjev, ter ustanovili začasni regentski svet, v katerem naj bi sodelovali zastopniki vseh maroških političnih skupin. S temi ljudmi naj bi se Francija pogajala o reformah.

Grandvalovemu predlogu o maroških reformah ogorčeno nasprotujejo kolonialni krogi, ki odklanjajo vsako spremembo v Maroku, in zahtevajo, naj Francija v krvi zaduži upor maroškega ljudstva. Francoska reakcija podpira El Glauja, paša iz Marakeša, ki je zagrožil z državljansko vojno, če bi Francija izvedla Grandvalov načrt. Vlada se je znašla v precepu. Bil je 20. avgust, dan ko so pred

dvemi leti izgnali iz Maroka nacionalistični nekdanjega sultana Mohameda ben Jusufa. Maroško ljudstvo je zahtevalo, naj Francija do 20. avgusta reši maroški problem. Vlada je oklevala. Če ne ugodni zahtevam maroškega ljudstva, se bodo demonstracije, ki so jih napovedali za 20. avgust, spremenile v splošni upor. Če pa tem zahtevam ugodni, ji preti upor francoske in maroške reakcije. In Faurova vlada se je odločila za kompromis. Sedanjemu sultanu bi naročili naj sestavi vladu, v kateri bi bili zastopniki predstavnikov vseh političnih in verskih struj v Maroku. V vladi bi bili torej tudi pristavi odstavljene sultana ben Jusufa. S to vlado bi se Francija pogajala o uveljavljanju reform, ki naj bi postopoma omogočile Maroku notranjo avtonomijo. Če sultan ben Araf ne bi mogel sestaviti vlade, kar je zelo verjetno, bi ga odstavili in ustanovili regentski svet.

Ta vladni načrt podpirajo le nekateri pristasi zmernih reform. Kolonialni magnatje ga odklanjajo, ker odklanjajo sploh vse reforme. Maroški nacionalna organizacija istiskal pa je pred dnevi objavila poročilo, v katerem je rečeno, da lahko »ljudstvo

Maroka le odkloni proceduro, ki jo je sprejela francoska vlada glede obravnavanja maroškega vprašanja«. Poročilo nadalje pravi, da je »maroška javnost zaskrbljeno spremljala ukrepe francoske vlade, ki se nanašajo na maroško vprašanje in da so »namenili, ki jih tisk pripiše francoski vladi, povzročiti v maroških krogih globoko razočaranje«. Istiskal znova odločno izjavlja, da bo sseherna ureditev, ki ne bo ustrezala težnjam in željam maroškega ljudstva, obsojena na neuspeh, in da je ljudstvo nikdar ne bo podprlo.

Kompromis torej ni obrnil zaželenega sadu. Maroko je vznemirjen. Ljudstvo demonstrira. Atentati. Policija strelja goloroke demonstrante. Aretacije in uboji. Pariz se boji. Paša iz Marakeša grozi. Pred vrati je 20. avgust...

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 1 — Dom sindikatov. Telefon: uredništvo in uprava 2-031, uredništvo 32-353, uprava 30-046. Poštne predale 284 Račun pri Mestni banilnici v Ljubljani 601-909 1-221 List izhaja vsak petek Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din; posamezna številka 10 din.

V nekaterih visokorazvitih državah se je že začela atomska doba, v zaostalih in kolonialnih državah pa delajo ljudje tako, kot pred stoletji. — Delo v Nigeriji, angleški koloniji v Afriki

KAREL ČAPEK

NA GRADU

V prevodu Janka Liška objavljamo spis slovitega češkega pripovednika, dramatika, eseista in protifašističnega borca — Karla Čapka (1890–1938). V slovenskem prevodu čitamo lahko njegova dela Hordubal, Navadno življenje, Tovarne absolutnega, Krakatiit itd. Bralci imajo pravo gotovo o lepem spominu tudi njegovo prvo izmenko, ki jo je izdala založba Delavske enotnosti.

Danes pa pričnemo objavljati spis: Na gradu. V tem spisu pisatelj na duhovit način šiba gnilo plemstvo in izkoriščevalsko meščanstvo.

»D. Mary, D.« je po navljala Olga mehanično potrpečljivo. Mala Mary je nevoljno odstopala na pianu res lahko etudo; ž njo se zadržujeta že štirinajst dni, a čedalje slabše gre. Olgo za sleduje ta zoprna otroška melodija že celo v sanjah.

»D. Mary, čujte: C D G D.« ji poje Olga s šibkim glasom in ji znova in znova kaže na klavirju. »Pazite vendar: C D G D, toda Mary: D! D! zakaj igrate venomer E?«

Mary ne ve, zakaj igra naporno, ve samo to, da mora igrati: oči ji gorijo od mržnje, z nogami breca ob stol in ne bo dolgo, ko steče k papanu; a dotlej igra trimasto E in nato spet E. Olga ne

pazi več in gleda z utrujenimi očmi skozi okno. Sonce sveti, velika drevesa o parku se upogibajo v pročem vetru; a tudi o parku ni slobode in tudi tam o rženih poljih za parkom je ni — ah, kdaj bo že konec te ure! In spet, spet E!

»D. Mary, D.« ponavlja Olga, vsa obupana, in naenkrat izbruhne: »Nikdar ne boste znali igrati!«

Deklece se je vpraševalo, premerilo Olgo z ošabnim pogledom plemkinje in bleknilo: »Gospodična, zakaj pa papanu ne rečete?«

Olga se je ugriznila o ustnico. »Igrajte!« je zakričala že preostro, ujeta punčkin sovražno pogled in začela glasno, nestrpno šteti: »Ena, dve, tri, štiri. Ena, dve, tri, štiri. Ena, dve, tri, štiri.«

C D G D. Slabo. Ena, dve, tri, štiri...«

Vrata v salon so se strela. Gotovo se je za njimi ustavlil stari grof, da bi prisluškopal. Olga je pritajila glas: »Ena, dve, tri, štiri. C D G D. Dobro, Mary!« Sicer ni bilo dobro, a stari grof prisluškuje. »Ena, dve, tri, štiri. Zdaj je dobro. Saj ni tako težko, kajne? Ena, dve...«

Vrata so se širom odprla in ob storkljanju palice je vstopil hromi grof. »Ha, ha, Mary, wie gehts? Hast du schön gespielt!« Kajneda, gospodična?

»O, seveda, gospod grof,« je oneto pritrdila Olga, ko je vstala od klavirja.

»Mary, du hast Talent,« je vpil ohromljeni stari grof — strašen pogled — padel z oso težo na kolena, da je zadel pod, in začel med stokanjem in zavijanjem poljubljati otroka na pratek z glasnimi in divjimi poljubi. »Du hast Ta-ent,« je momljaj, »du bist so gescheit, Mary, so gescheit! Sag' mal, was soll dir dein Papa schenken?«

»Danke, nichts,« je odgovarjala Mary in izmikala ramena pred njegovimi ščegeljivimi poljubi. »Ich möchte nur...«

»Was, was möchtest du?« je oneto jecljal.

»Ich möchte nur nicht so viel Stunden haben,« je poskusila Mary. »Ha, ha, natürlich,« se je smejal grof ganjen, »nein, wie gehts bist du!« Kajneda, gospodična?

»Da,« je dihnila Olga.

»Wie gescheit,« je ponavljal stari grof in hotel vstati. Olga mu je priskočila na pomoč. »Pustiti!« se je zadrževal grof in oprl na kolena in roke — kakor žival — skušal vstati. Olga se je obrnila v stran. Tedaj je pet prstov krčevito stisnilo njeno leht in stari grof je ostajal, obešen nanjo z vso svojo težo. Olga je skoraj kleknila od bremena tega velikega, ohromljenega, strašnega telesa; to je presegalo njeno pogumno pripravljenost. Mala Mary se je smejala. Grof se je vpraševal, si nataknil ščipalnik in pogledal Olgo nekako presenečen, kakor da bi je dostej sploh ne bil videl.

»Miss Olga?«

»Please?« je dihnilo dekle.

»Miss Olga, you speak too much during the lessons; you confound the child with your eternal admonishing. You could make me the pleasure to be little kinder.«

»Yes, sir,« je šepnila Olga in zardela do ušes. Mary je razumela, da papa Olgo zmerja, zato se je delala ozvišeno, kakor da se je to ne tiče.

»Tako, čast mi je, gospodična,« je končal grof.

Olga se je poklonila in odšla; ko je odhajala, je zažutila potrebo po masčevanju, zato se je obrnila, blisknila z očmi in rekla: »Mary, lahko bi pozdravili, kadar odhajamo!«

»Ja, mein Kind, das kannst du,« je pritrdil stari grof do-

brotljivo. Mary se je našobila in se bliskovito poklonila.

Komaj je bila Olga za vrati, se je prišla z rokami za čelo. Oh, moj bog, ne vzdržim, ne vzdržim! Oh, moj bog, teh pet mesecev ni bilo ne dneva ne ure, da me ne bi mučili...

Pa saj me ne mučijo, si je dopovedovala, ko je šla skozi hladno predsobo z dlanmi na sencih. Tujka sem in najeta, nihče ne misli name. So pač taki, moj bog, nikjer nisi tako sam kakor med tujimi ljudmi! A Mary je hudoba, se je oglasilo o njej z vso silo, sovraži me; namenoma me muči, zna mučiti. Oswald je klatež, a Mary je hudobna; grofica je ošabna in me žali, Mary pa je zlobna. Otroci, ki bi ga morala vzljubiti! Otroci, ki sem z njim ves dan, ose dni! Moj bog, koliko let bom se tu?

Dve komornici sta se hihitali po hodniku. Brž ko sta zagledali Olgo, sta se nehali smejati in jo pozdravili, ne da bi ji pogledali v oči. Olga bi ju najrajši ozmerjala od zadosti, ker se smejeta; hotela jima je nekaj zviška naročiti, a ni vedela kaj. Če bi bila vsaj o družinski sobi, skupaj s tem; dekletki, ji je padlo na um; čenčajo tam do večera, opravljajo in se podijo; in z njimi je Franc, lakaj; vsak hip katera zavoli, oh, moj bog, kako zoprno! Živo se ji je prikazala najstrašnejša slika; večeraj je zatekla Franca s pomnilnikom, bilo je v prazni gostinski sobi poleg njene spalnice; najrajši bi ga bila udarila v obraz

s svojo drobno, togo pestjo, ko se je neumno smehljaj in si zapenjal hlače. Zarila si je prste v obraz. Ne, ne, tu ne vzdržim, C D G D, C D G D... A slaba kinje se vsaj zabavaj! Vsa niso tako same, ne jedy z gospodo, ne dan čenčajo, a zvečer na dvorišču tiho popevajo... Če bi me vsaj zvečer ozele v družbo! Užina, ki se ji sladko oglašala melodija, ki so jo pele doglasno snoci pod stano lipo:

»...me srček boli, da jokala bi.«

Poslušala jih je pri svojem oknu, oči so ji zalivale solze in polglasno je pela z njimi: vse jim je odpustila in prožila je k njim, roke: iskreno, prijateljsko. Dekleta, saj sem tudi jaz kakor oni! Tudi jaz sem le služkinja, le najbolj nesrečna med vami!

»Ha, ha, Mary, kako gre? Lepo ti gre!«

»Mary, talentirana si...«

»Ta-lentirana si, Mary,« je odgovorila, »kaj pa pametna?«

»Mi, kaj naj ti pokloni papa?«

»Hvala, nič...« Rada bi le...«

»Kaj, kaj bi rada?«

»Manj ur,« je poskusila Mary.

»Ha, ha, naravno,« se je smejal grof ganjen, »glej, kako si pametna!«

»Gospodična Olga?«

»Prosim?«

»Gospodična Olga, preveč govoriš med urami, samo bogate otroka s svojim večnim opominjanjem. Štorite mi veselo in bodite malo bolj prijazni.«

»Da, gospod...«

»Da, otrok moj, to bi lahko...«